

„MESSZE VAN A NYÍREGYHÁZI KASZÁRNYA...”

Takács Zsolt Gusztáv

ELŐSZÓ

A Nyírvidék 1914. január elsején megjelent 1. számában egy profetikus cikk jelent meg 1914 címmel:

„Az örökkévalóság országútján új mér földkő mellett rohanunk el, az 1914-es mellett zökkenés nélkül vágat tova huszonkilenc kilométer másodpercenkénti sebességgel a Földnek nevezett égi test, s nincs hatalom, amely feltartóztassa útjában. Ez az örült rohanás kelti talán fel bennünk az abszolút nyugalom érzetét, talán ebben a képtelenségig fokozódott gyorsaságban rejlik az élet örök problémája, nem tudjuk, annyi azonban, bizonyos, hogy az energia egyetemleges fogalmának megértése a legtitkosabb és legérthetlenebb vágya minden intellectusnak. Az 1914-es szám csak emberien gyarló megállapítása és megosztása az örök mozgás egyöntetű folytonosságának, egyben pedig jelzése a világtörténelem legnagyobb értékű mozgalmának, a kereszténységnek. Visszafelé lapozgatva a történesek időbeli rendjében, évszázadezredek ugorva... az ótestamentum emlegette tohuvabohu-ig jutunk el, a mi körülbelül megfelel a görög világnézet Chaosz-ának. Ebben az östömegben lakozott az energiák rendszertelen egésze, amely már ekkor determinálva volt az evolúció megosztási folyamatára, s mint a mai megosztott világrénd szemlélekből is látható, ez a determináció a végtelenségig logikus és tökéletes...S most, egy pillanatra rávetődött lelkivilágunk fénye az 1914-es határkövére, új izgalommal, új bizakodással nézünk magunk elé... S míg mi új harcokon, új eszméken töprengünk addig ez a jó öreg sárteke, ami igazi édesanyánk, másodpercenként huszonkilenc kilométer sebességgel, feltartóztathatatlanul száguld...”¹

A háborúba!- tehetnénk hozzá. Természetesen a cikk szerzője nem gondolhatott a néhány hónap múlva bekövetkező világégésre, de annak filozofikus tartalma így utólag nagyon tanulságosnak tűnik. Mintha baljós képeket látnánk azokban a kifejezésekben, mint örült rohanás és abszolút nyugalom viszonylagossága vagy a káosz és a megosztott világrénd előrevetülő képe.

E tanulmány arra vállalkozott, hogy a Nyírvidék hasábjain keresztül mutassa be az I. világháború hogyan hatott ki a mindennapokra szűkebb hazánkban. Teljes képet nem kaphatunk, csak a valóság egy szeletét lelhetjük föl benne. A Nyírvidék ekkor Szabolcs vármegye legrégebbi lapja („A Szabolcsvármegyei Községi Jegyzők és a Szabolcsmegyei Tanítóegyesület Hivatalos Közlönye”) volt, amely hetente kétszer jelent meg 1917. január 18-ig, amikortól politikai napilappá alakult át. Az újság szemléletét, hitelességét, ars poeticáját az előbb említett napon írt „Az olvasóhoz” cikkében találhatjuk meg:

„Csaknem négy évtizede már, hogy a Nyírvidék útjára indult és ez alatt az idő alatt a nyugodt komolyság, a pártatlan elfogulatlanság, a higgadt hang és komoly tónus jellemezték lapunkat. A mi olvasóink immár tekintélyes tábora harmincnyolc éven át méltányolta is ezt a munkát szeretettel, megértéssel és elért eredményeink között minékünk a legértékesebb, hogy a közönség komolynak és megbízhatónak tartja lapunkat.”²

Alátámasztja ezt a gondolatsort a következő számban megjelent olvasói „Nyílt levél a szerkesztőhöz” cikk:

„Szívből óhajtom, hogy szeretett lapunk továbbra is lelkesen munkálja a haladás nemzeti érdekét, sikerrel terjessze a felvilágosodásnak áldást hozó örömeit, elfogultságtól menten hirdesse az igazságot, hűséges krónikása legyen az eseményeknek s az olcsó szenzációk hajhászása helyett a nemes tartalom és jó ízlésű forma érdemeire törekedjék.”³

A tanulmány elsősorban arra tesz kísérletet, hogy Nyíregyháza házi ezredének tekintett 14. császári és királyi huszárezred valamint az 5. honvéd huszárezredének itt állomásozó II. osztályának sorsát mennyire kísérte figyelemmel a közvélemény. Annál is inkább, mivel az 1880-as évektől kezdve a város vezetése nagy jelentőséget tulajdonított annak, hogy városunkban felépüljön a nagy lovassági kaszárnya, amelytől gazdasági előnyöket is reméltek. Ez végül 1891-ben meg is valósult a város nagy örömére. Kíváncsi voltam, hogy ez a szimpátia a háborús időkben is megmaradt-e? Ezért ebben a munkában erősen támaszkodtam Bene János: A nyíregyházi huszárok című kiváló művére. Sok esetben az ott található megállapításokat a Nyírvidék oldalain található írásokkal, hírekkel lehet alátámasztani. Érdemes tehát ezt az írást összevetni azzal. Emellett megpróbáltam a háború alatt kialakult hangulatváltozást bemutatni, amely a „Megállj, megállj kutya Szerbia!”harcias felütésétől, hogyan jut el „Édesanyám hol fogok én meghalni?”letargikus érzéséig.

Munkámban a Nyíregyházi Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium ősi tanári könyvtárában található 5 kötetben tárolt Nyírvidék számait vizsgáltam át 1914 januárja és 1918 decembere között. Hálás köszönetem a gimnázium igazgatójának, Tar Jánosnének és nagyszerű könyvtárosának, Pinténé Kosina Juditnak ezért. Az újság által közölt cikkek régies szóhasználatát igyekeztem megtartani a mai helyesírási szabályok ellenére, ugyanakkor a kisebb szerkesztési, gépelési, elírási és helyesírási hibákat kijavítva írtam le.

A BOLDOG BÉKEIDŐK

A honvédhuszár laktanya és a lovassági nagy kaszárnya ügye még 1914-ben is borzolta a városvezetés idegeit. Bene János már említett könyvében részletesen leírta az építkezések körülményeit. A XX. század első éveiben sokszor terítékre került a honvédhuszár laktanya kérdése, mivel a régi épület bérlete 1911-ben lejárt és a honvédelmi minisztérium a meghosszabbítás feltételei között egy modern laktanya építése szerepelt. Azt a város nem akarta, hogy a huszárokat Rimaszombatra helyezték át, ezért elvben elvállalta egy új, első osztályú laktanya felépítését. A tervek szerint ebben elfért volna a három teljes létszámú huszárszászad az osztályparancsnoksággal együtt, valamint a dandártiszti iskola is. Az egész laktanya építési költsége másfél millióra rúgott volna, amely előteremtése komoly problémákat vetett föl. Ráadásul az 1912-ben elfogadott új véderő-törvény szerint a honvédség létszámának emelését írta elő, így ezzel is számolva a városatyák úgy döntöttek, hogy a megváltozott helyzet ellenére is felépítik a laktanyát, ha azt a pénzügyi helyzet megengedi.⁴ A közvélemény 1914-ben is figyelemmel kísérhette a kérdéses ügyet. A honvédelmi miniszter márciusban leiratot küldött a vármegye alispánjához Nyíregyházán létesítendő új honvéd lovassági laktanya építésével kapcsolatban. Kérte, hogy az építési terveket dolgozzák át és azokat sürgősen terjesszék fel hozzá.⁵ Meg is indultak az előkészületek. Május 20-ra hirdették meg egy vegyes bizottság összeülését, amelynek feladata az 1912-ben elkészített tervek felül vizsgálata volt, a honvéd lovasság létszámának felemelése miatt. A bizottsági tárgyalást a vármegye alispánja a város kérelmére, júniusra halasztották,

mivel az új létszám kimutatás nem érkezett meg, így ezek ismerete nélkül nem állt módjában az új tervek elkészítése.⁶ Pedig úgy tűnik egyre sürgősebb lett volna a modern és biztonságos épület elkészítése. Márciusban a honvéd lovardából 4 ló elszabadult és a Honvéd utcán több embert is elgázoltak, sőt egyiküket ájultan vonszolták az orvos lakására.⁷ Végül a vegyes bizottság 8 napon keresztül tárgyalva Tóásó Pál műépítész terveit fogadta el Lágler Béla mérnökkari főhadnagy pályázatával szemben. A laktanya 19 épületből állt volna, 17,5 kataszteri holdnyi területen. Az építés költsége hozzávetőlegesen 2 és fél millió koronát tett ki, tehát az 1912-es tervekhez képest 1 millióval növekedtek az árak. Tárgyalta a bizottság a gyakorlótér további bérletének kérdését is. A város a bérleti díj évi mértékét holdankénti 40 koronáról 75-re kívánta emelni.⁸ Ebbe azonban már beleszólt az I. világháború kitörése, s az 5-ös honvédhuszárok a régi Honvéd utcai kaszárnyából indultak a frontra 1914 nyarán, de ide többé nem tértek vissza.⁹

A közös huszárok állomástatásával kapcsolatban is felröppentek rémhírek:

„ Különféle ellenőrizhetetlen forrásokból olyasféle hírek kerültek forgalomba, mintha a hadügyi igazgatás Nyíregyházáról a közös huszárokat el akarná vinni. Ez a hír azzal volt kapcsolatos, hogy a város által 1891-ben épített nagylaktanyának a bérlete nem sokára lejár s a várossal újabb szerződést kell kötni a további bérbevételre. A közös huszárok elvitelének eszméje azonban úgy látszik csak egyes élénkebb fantáziájú agyvelőkben fogamzott meg. Legalább erre vall az a körülmény, hogy a hadtestparancsnokság már megindította a tárgyalásokat a gyakorlótér bérletének meghosszabbítására, valamint a nagylaktanyában a felemelt létszám, illetőleg a gépfegyverosztály szervezése és a dandártiszti iskolának Nyíregyházán való állandósítása következtében szükséges új építkezésekre. Ugyancsak tárgyalásokat indított a hadtestparancsnokság egy katonai élelmezési fiókraktár építése dolgában is a várossal. Kedvelt közös huszárjaink tehát maradnak, mert a városban is meg van az erre irányuló jóakarát, és mert éppen lovassági célokra Nyíregyházánál alkalmasabb állomáshely alig található a monarchiában. ”¹⁰

Történetek kevésbé látványos, ám annál hasznosabb dolgok is a huszároknál. A haditechnika fejlődése megkövetelte, hogy az egyre bonyolultabb fegyvereket ne írástudatlan katonák kezeljék. Ezért 1913 decemberében a nyíregyházi honvéd huszárosztály a 35 írástudatlan újonc számára hetente négy alkalommal szervezett oktatást, ahol Ország Gábor evangélikus tanító a betűvetést, olvasást, számolást sajátította el az újoncokkal.¹¹ Ez a téma a 14-es huszárok tisztikarát is foglalkoztatta. Gábel Gyula székesfővárosi tanító a következő levelet küldte a Nyírvidék tekintetes Szerkesztőségének:

„ A volt hadügyminiszter írva- olvasás tanítási rendszeremet a hadseregben levő analphabéta katonák tanítására rendelte. A nyíregyházi 14. huszárezred szintén így fogja tanítani, írni-olvasni nem tudó katonáit. Matskássy ezredes úr öméltségére azonban igazi atyai gondoskodással eltelve katonái iránt, alkalmat ad nekem arra, hogy személyesen mutassam be az ezred tisztjeinek módszeres eljárásomat egy gyakorlati kísérletezéssel összekötött előadásban. ”¹²

A tanító úr egy olyan módszert javasolt, amely segítségével 10-15 lecke után egy analfabéta is meg tanulhat írni és olvasni. Azért választotta a figyelem felhívás e fajtáját, mert gondolta, hogy az új módszer kételyeket válthat ki. Kiemeli, hogy ez nem egyszerű reklám, hanem közügyről van szó.¹³ Gábel Gyula január 13-án 9 órakor mutatta be saját módszerét a 14. huszárezred tiszti kaszinójában nagy érdeklődés közepette. A tisztikaron kívül jelen volt még dr. Bernstein Béla főrabbi, Trak Géza közigazgatási tanácsos, továbbá Halász Mór igazgató, valamint Ország Gábel, Petrikovics és Stoll tanítók.¹⁴

Az előadás sikert aratott:

„ Az előadó azon kérdésére, hogy milyen nyelven tartsa meg előadását, Matskássy ezredes határozottan kijelentette, hogy csak magyarul, mert mint mondá, - kötelességünk tudni magyarul. Az előadó szerint a 22 betű rögzítése a nehéz s így az írás és olvasás nehézsége a hangképek felismerésében keresendő és található meg. A ló képét mutatja, melyről mindenki ráismer a lóra. Hasonlóképp demonstrálja a hangképet, a betűt. A betűalakoknál ezek darwinizmusát, a leszármazottját mutatja. Írott és nyomtatott betű egy alakból származik, nincs lényeges különbség a kettő között... A tanításnál a következő fokozatokat tartja szem előtt: hangoztatás, betűismertetés, összefoglalás. A hangoztatásnál kitéve fölemlíti, hogy a fővárosi iskolákban 3 hónapig kötelesek hangoztatni, mi nemcsak fölösleges, de unalmas tanítóra, tanítványra egyaránt... A másfél órás előadás befejezése után Matskássy ezredes lendületes szavakkal mutatott azon sajnálatos körülményekre, hogy a társadalom részéről gyakorta félreértéseknek vannak kitéve s üres lövegek puffogatásával inkább ártanak az ügynek, mint használnak. De aki ilyen kultur intézményt ide hoz, az használ a társadalomnak is, azt jó hazafinak nevezi. A fennkölt gondolkodásból fakadó szavak elhangzása után a tisztikar megéljenezte Gábel Gyula tanítót.”¹⁵

A mai szóképes írás- olvasás tanítás a fent említett elvek alapján történik. Először a tárgykép és szókép felismerése, hangoztatása, majd betűre bontása és végül az íráskép felismerése, leírása történik. A legelső ilyen jellegű kezdeményezésnél csak a betű képét és hangalakját magoltatták be a tanulókkal, ami csak azok számára jelentett sikert, akik nagyon kiváló jelfelismerési képességgel illetve tökéletes hallással rendelkeztek. A többnyire paraszti származású huszárok esetében ez nem mindig adott. A kiképzés mellett nem engedhették meg, hogy sok energiát és időt fordítsanak erre a tevékenységre. Nem véletlen, hogy az ezredes úr hatékonyan tartotta ezt a képzést. A módszer hatékonyságát igazolta Halász Mór igazgató- tanító is , aki néhány nappal később megjelent nagy cikkében méltatta azt:

„ Mindenről meggyőződünk folyó hó 13-án midőn Gábel Gyula előadásában a 14. huszárezred laktanyájának nagy termében tartott előadásán az egész tisztikar között mi is jelen voltunk. Matskássy Ferenc ezredes, a kinek katonai szigora mellett katonái érdekeiért meleg szív dobog a keblében, meghitta Gábelt, hogy gyakorlati kísérletezéssel mutassa meg, hogyan taníthatják az ezred analfabétáit az írás- olvasás ismeretére. Nemes idealizmussal törekedik a szigorú katonai fegyelem betartásáról gondoskodó ezredes arra, hogy a legegyszerűbb tudást is nélkülöző huszárait a legszebb ajándékkal: a tudás megszerzésével ajándékozza meg... Az előadás elméleti része után következett a gyakorlati bemutatás 3 abszolút analfabéta huszárral, kik még soha egyetlen betűt sem láttak, sem írni nem tudtak. A fiúk csinosképű alföldi gyerekek voltak, a kik gulyás vagy kanászygyerekek lehettek, akik az iskola falát még nem látták belülről. Az eredmény döbbenetesen meglepő volt: egy pár pernyi kísérletezés után el tudták olvasni az első fali olvasótáblát. Egész szabotossággal kiejtették a betű hangjait, sőt teljes biztonsággal megismerték és megnevezték a második fali olvasótábla 4 betűjét. Szóval: 6 betűt, i, r, s, e, a és z betűket ismerték meg és olvasták. Ugyanígy az írásnál. A fiú, aki még soha krétát a kezében nem tartott egész szabotossággal írta le a kis r, s, és a nagy G betűket... Érdekes epizód volt az, a midőn az előadás bejegyzésével Gábel megkérte a tisztikart, hogy a héber olvasótáblát nekik megmutathassa, hogy annak elolvasását megtanulják, ami nem fog tovább tartani 5 percnél. A marcona tiszt urak, Matskássy ezredes, Schay Pál, Mayer Béla és Nagy Ákos alezredesek, valamint az egész tisztikar héber tanítványoknak álltak be, akik engedelmesen és szabatosan nevezték meg az előttük eddig hieroglipháknak feltűnt betűket. Az eredmény pedig az volt, hogy az egész

tisztikar 3 perc alatt elolvasta a 6 betűt tartalmazó héber táblát, a betűk különböző összetételében.”¹⁶

A honvédelmi miniszter is támogatta ezeket az elképzeléseket, hiszen rendeletében, amelyeket a törvényhatóságokhoz intézett kiemelte a közlegénység elemi oktatásának fontosságát.¹⁷

Idillikus kép! A huszár tisztok az írás és olvasás új technikáját tanulmányozzák, az analfabéta katonáik oktatása érdekében. Ki gondolta volna, hogy néhány hónap múlva ez lesz a legkisebb gondjuk a háború zivatarában. De hozhatunk más példát is. Tisza István miniszterelnök 1914. április hó 27-én, a vármegyéhez küldött leiratában Ferenc Ferdinánd köszönő szavait tolmácsolja, a vármegye által a trónörökös születésének 50. évfordulójára kifejezett szerencsekívánatokra. Ki gondolta volna, hogy a leirat közzététele után alig 2 hónappal később már nem él Ferenc Ferdinánd és halála ürügyet szolgáltat az I. világháború kirobbanására.¹⁸

Ismét egy olyan írás következik Tóth Zsigmond tanító úr tollából, amely utólag talán mélyebb tartalommal rendelkezik, mint amikor íródott. Kissé naivnak tűnik ez az írás, de jól ábrázolja azokat a félelmeket, amelyek belengték a XX. század elejét, a hatalmi ellentétek tükrében:

*„ A világbéke nem utópia. Aki nem bízik az ideális világeszme diadalában: kétségbe vonja az ember magasabb rendeltetését s nem bízik az emberiség jobb jövőjében sem... A békének, legyen az bár az egyén lelki békéje, társadalmi, felekezeti, vagy nemzetiségi béke: áldásokban gazdag eredményét lehetetlen nem tapasztalni a kulturális élet bármely terén. Az emberiség boldogulását és boldogságát célzó nagyszerű eredmények: a tudományok, művészetek, ipar, kereskedelem, közgazdaság terén, nem a békés korszakok áldásai-é? A háború? A béke és boldogság halálos ellensége; a népek és nemzetek réme, amely örökös veszéllyel fenyegeti a jólétet, kultúrát és intézményeit s egy csapásra romba dönti a munkáskezek hosszú időn keresztül, fáradságos, verejtékes munka árán szerzett alkotásait. Az emberi nemnek évszázadokon keresztül viselt égési sebe, a pokolnak lehangosabb és legrettenetesebb gúnykacaja: ez a háború... **A nemzetek egymással szemben valóban az ősember nyers-erőkorát élik s az egymás közt felmerült konfliktusokat nem a jog humánus erejével, hanem a nyers-erő barbár fegyverével igyekeznek kiegyenlíteni... túlhajtott nemzeti nevelési rendszerünk a szomszédos, a más nemzetbelit ellenségnek tünteti fel, akinek a vett sérelmet visszaadni: nemzeti kötelesség...** Mert nem mindég a kormányfők csinálják a háborút, óh nem, hiszen a közelmúltban lefolyt balkáni események is fényesen igazolják, hogy **a nemzeti gyűlöletől tájékozott tömeghangulat nem egyszer óhajtotta, sőt követelte a háborút...** Bár ne feledjük, hogy: „ A haza mindenek előtt”, de a hazafiság magasztos eszméjét ne a szomszédos, más nemzetbeliek ellenségként való feltűntetésével, véres háborúk dicsőítésével, a nemzeti gőg fejlesztésével neveljük, hanem a béke és kultúra nemes eszközeinek megkedveltetésével...”¹⁹*

Újabb profetikus szavak, különösen a kiemelt részeket olvasva. Ráadásul 1914. május 28-án szokatlan eseményről értesülhetett a város közönsége:

„ A múlt vasárnap estefelé, háromnegyed hét óra tájban...Az észak-nyugati égboltozaton hirtelen erős fénysugár jelent meg, mely az égboltozatot több mint egyharmad részben ívelte át észak-keleti irányban. Ott egy ponton hirtelen szétpattant s három részre oszlott. A fénysáv még hosszabb ideig, pár percig látható volt... A szétpattanás zaja mintegy 5-6 másodperc múlva érkezett meg... A robbanás zaja és a légnyomás olyan erős volt, hogy a városban sok ablak megrezdült tőle. Nyomban meg volt állapítható, hogy a fény és a zaj egy szokatlan nagyságú meteortól származott.”²⁰

Ha hinnénk abban, hogy a rendkívüli égi történések előre jelzik a nagy katasztrófákat, akkor ez kiváló bizonyíték lehetne arra, hogy milyen törékeny is ez a boldog, békés időszak. Természetesen nem tulajdonítottak az emberek nagyobb jelentőséget a fent leírt eseményeknek, de jellemzően fél évvel később, mikor is a háború már javában folyt, egy másik szokatlan égi jel tűnt fel Révaranyos /ma Aranyosapáti/ egén:

„ ... déli 12-kor az égbolt kellő közepén északról-délre néző ívvel gyönyörű szivárvány volt látható délután fél 2-ig, amikor is a szivárvány két szára elenyészet, a megmaradt középső rész kiegyenesedett s a vége kettős ágra oszlott, amely alakban egész két óráig volt látható. E nem mindennapi látványt sokan megbámulták, persze, hogy kerültek olyanok is, akik a mostani háború kimenetelére jósolgattak, csak az a szerencse, hogy a jóslás a mi részünkre kedvező, miután északi ága az orosz, déli pedig a szerb hadsereg megsemmisülését jelenti a háborútól rettegő asszonynépségek. ”²¹

Ezek után mondjuk azt, hogy az égi jelek nem jelentenek semmit?

Azon a napon, amikor az a bizonyos végzetes pisztolylövés eldőrdült, Nyíregyháza talán legfontosabb eseménye az evangélikus főgimnázium záró-ünnepsége volt. Ekkor vonult nyugalmába Leffler Sámuel, aki 40 éven keresztül tanárként, majd az iskola igazgatójaként szolgált az oktatás ügyét. Búcsú beszédében megható szavakkal köszönt el:

„ Távozom azzal a buzgó fohással ajkamon, hogy az Úr áldja meg ezt az iskolát, annak minden egyes tagjait, bölcs tanítóit, vezetőit... Áldja meg áldozatkész városunkat, melynek létét köszönheti ez az iskola és áldja meg szerető magyar hazánkat, melynek pártfogásából, segélyéből erősödött, izmosodott meg ennyire.”²²

Szükség is volt erre az áldásra, hiszen az elkövetkezendő napokban felgyorsultak az események, Magyarország, s vele a város nagyon komoly kihívások elé nézett.

A HÁBORÚ KIROBBANÁSA ÉS AZ 1914-ES ÉV

Nyíregyháza város képviselőtestülete június 30-án tartotta meg rendes havi közgyűlését, melynek jelentőségét fokozta Ferenc Ferdinánd ellen elkövetett merénylet:

„ A közgyűlés megnyitása után az elnöklő polgármester felállva helyéről megilletődött szavakban adott az uralkodó családot ért mélységes gyász felett a város közönsége részvételének kifejezést, s szomorú hír vétele után azonnal intézkedett, hogy a városházára valamint a többi középületre a gyászlobogó kitűzessék, hogy a nyilvános mulatságok a temetés megtartásáig beszüntessenek, a lakossághoz kiáltványt intézett, felkérve az üzlettulajdonosokat, hogy a temetés órájában üzleteiket a gyász jeléül tartsák zárva, az egyházak vezetőségéhez, hogy a temetés idején a templomokban egy félórát harangoztassanak.”²³

A Nyírvidék vezércikke nehéz kérdéseket, kétségeket vetett fel:

„ Vasárnap délelőtt egy emberi alakba öltözött rém, kit azért neveltek, hogy majdan minden tudását és képességét a mások, embertársai javára is értékesítse, két revolverlövéllyel egymás után oltotta ki Magyarország és Ausztria jövő uralkodójának és nejeinek, s három kedves, ártatlan gyermek imádva szeretett szüleinek életét... Az ostobán és meggondolatlan kezekkel kilőtt golyó azonban Serajevó utcáján nemcsak egy család boldogságát rabolta el és semmisítette meg. Vasárnap dél óta a népek sok-sok milliója mélyed el tanácstalanul gondolataiba, s percről-percre jobban érzi, hogy a gaz merénylet őt is jogosan remélt nyugalmatól, nemzetét egy hatalmasabb, erőteljesebb fejlődés lehetőségétől fosztotta meg.”²⁴

Július a megfogalmazott kétségek időszaka: lesz-e háború? A katonai tevékenység aktívabbá vált, de a reményt még sokan nem adták fel:

„ Úgy volt, hogy kedden reggel nagyobb csapat huszár lesz városunkban elszállásolva, de ez a lefolyt gyakorlatozás miatt elmaradt. E helyett holnap bocsátatnak el az aratásra szabadságolt katonák azon ezredektől, amelyek anyagát Szabolcsban szoktak sorozni. Ez is jó jel a háborútól rettegőknek.”²⁵

Aztán minden lángba borult, július 28-án a Monarchia hadüzenetet küldött Szerbiának és elrendelték a mozgósítást:

„ Szerda éjjel óta vérben születik meg az ébredő hajnal ott, a Száva felett. Szerda reggel óta hétszáz ezer szurony keresi az ellent s a szerb hegyek és rónaságok felett száz és ezer ágyútoroknak dördülése reszket. Szerda reggel óta útban az igazság, s hétszáz ezer ember hősi halálra készen egyetlen szóra megvédeni indult királyt és nemzetet. Az óra ütött- s üzent a király.”²⁶

A császári és királyi 14. huszárezred 1914. július 26-án kapta meg a balkáni háború esetére szóló mozgósítási parancsot.²⁷

Ekkor már az ezred parancsnoka Nagy Ákos volt:

„ A Nyíregyházán állomásozó cs. és kir. 14-ik huszárezred parancsnokává Nagy Ákos alezredes neveztetett ki, aki eddig is ellátta az ezredparancsnoki tennivalókat helyettesi minőségben. A kinevezés híre városszerte nagy örömet keltett, mert a rokonszenves

*parancsnokot régebbi idő óta ismerik Nyíregyházán, hol már évek óta állomásozik s nem csak a katonai körökben, hanem a polgárság körében is általános tiszteletnek és szeretetnek örvend.*²⁸

A három nap alatt és indulásra kész alakulatot július 29-én búcsúztatta a város népe. Mintegy 8-10000 ember vonult a Városháza elé.²⁹

A Koronaszálló előtt Nagy Ákos beszélt:

*„Soha így egygé össze nem forrt még a polgárság a katonasággal. Soha így egy érzés még nem lelkesítette a szíveket. Akarjuk, követeljük mindnyájan a háborút, orgyilkos véreskezű szerb hordával, trónörökösünk meggyilkolása véres leszámolást követel és mi meg fogjuk tenni kötelességünket. A szabolcsi fiúk becsületet fognak szerezni ennek a városnak, ennek a derék polgárságnak. Rajta leszünk, hogy a szabolcsi fiúkat, akiket szüleik most büszkén küldenek a harctérre dicsőséggel, sértetlenül visszahozzuk. Ha pedig közülünk valaki ott maradna a csatatéren, kérem önöket, zárják szívükbe a mi emlékezetünket.”*³⁰

Valóban kedvelhették az alezredes urat és persze a harcias lelkesedés is hatott, hiszen a tömeg a vállán vitte át a téren.³¹

A hadrend szerint az ezred elindult a Balkánra, de Oroszország hadba lépésével átirányították azt Galiciába, ahova augusztus 7-én érkeztek be teljes létszámba. A galíciai hadszíntérre került az 5. honvéd huszárezred is, amely a mozgósítás után augusztus 12-én rakodtak ki.³²

A kocka elvetetett:

*„Az európai békekesség templomába gyűjtogatók törtek be a szláv testvériség s vallási közösség jelszava mellett. Égig érő lángok verdesik a nyugat-európai civilizáció felszentelt templomait. Csak még egy néhány pillanat, s amit a modern kultúra teremtett évtizedeken át, zsákmányává lesz a véres háború molochjának!... **Lehet-é a világon még egy olyan háború, melynek motívumai annyira erkölcsiek legyenek, mint aminőknek az alapján megindult a mienk?...**Fegyverzőrej s ágyúdörgés között így készülünk a harcra! Kovácsoljuk szántóvasainkat kardokká, kaszáinkat dárdákká! Hadd törjön meg a lelkesült nemzet ellentállásán a vallási fanatizmusban züllésnek indult szláv bünszövetkezet pokoli törekvése, hogy **az európai belbékét ne veszélyeztessék** többé az erkölcsi corupciók aknamunkásai, hanem legyen szabad az út a világbéke s kultúra szent temploma felé!”*³³

Mennyit változott a világ néhány hét alatt! Emlékezzünk csak Tóth Zsigmond tanító úr gondolataira! Mennyire nem lett igaza és mennyire jól látta, hogy milyen veszélyek fenyegetik a békét! Összevetve a kiemelt szavakat a korábban kiemelt szövegrésszel jól láthatjuk ezt a párhuzamot. Szinte ugyanazon fogalmakat használja, csak éppen ellenkező oldalról megközelítve. Mindkettő a béke jelszavát emeli ki, csak az egyik annak megtartására, a másik annak kivívására tette a hangsúlyt.

Ferenc József „Népeimhez!” kezdetű kiáltványa is visszhangra talált, igazolva az igazságos háború gondolatát. Mit tartalmaz ez a kiáltvány? „Leghőbb vágyam volt, hogy az Isten kegyelméből még hátralevő éveimet a béke műveinek szentelhessem és népeimet a háború áldozataitól és terheitől megóvhassam. A gondviselés másként határozott. Egy gyűlölettel telt ellenség üzelmei kényszerítettek, hogy a béke hosszú esztendei után kardot ragadjak monarchiám becsületének védelmére, tekintélyének és hatalmi állásának megóvására és területi épségének biztonságára.”³⁴

Mi erre a Nyírvidék vezércikkének reagálása?

„ A bölcs aggastyán szerepét átvette tehát a fegyverek ereje. Azoké a fegyvereké, amelyeket Nálánál jobban szeretni, jobban becsülni senki sem tudott, de amelyet Ő mindeddig pihenni hagyott. És, ha most egyszerre négy millió ember hősi halálra készen, fegyverrel kezében ádázelleneire lecsapni készül: e négy millió ember minden egyesének szívét az az égő, kiolthatatlan vágy hatja át, hogy- ami az Ő béketörekvéseinek nem sikerült- ez úton szerezzék meg hazájának, s ennek a zaklatott életű nagy aggastyánnak áhított nyugalmát!”³⁵

Mi lehet erre a jó hazafinak a válasza? Csak az, hogy mindnyájuknak el kell menni! Ennek bizonyítására egy olvasói levélből idézett lelkes írást emelhető ki:

„ Édesapám! Nem bírok ellentállani, királyom és hazám iránt érzett odaadó szeretetemnek; érzem, hogy ott kell lennem, ahol hasznára lehetek az édes hazának. Vissza fogunk jönni, mert győzni fogunk, mert győznünk kell- diadalmámorba úszva! Andor.”³⁶

Népmesei elemek is megjelentek. Az anekdoták is azt sugallták, igazolták, hogy az egyszerű nép mennyire bízik uralkodójában, vagy, ahogy az újság fogalmazott:

„ Ezek a mende-mondák azonban betekintést engednek a nép ártatlan lelkébe és a magyar fegyverekbe vetett törhetetlen bizalmába. Egy párat mutatóba adunk be a következőkben: Ferenc József a háború előtt írt a muszkák cárijának, legyen békességben, mert a háború kimenetele bizonytalan. A muszka cár erre egy zsák mákot küldött, hogy neki ennyi katonája van, ahány mákszem van a zsákban. A mi jó öreg királyunk erre egy marék paprikát indított útnak, hogy ő ezzel tönkre tudja tenni a cár mákját és nem lehet vele laskát készíteni a cári csemetéknek. A nép persze azért mond paprikát, mert annak is olyan a színe, mint a huszárok nadrágjának.

Katonák és nemzetgazdászok osztoznak rajta, hogy mikor lesz a háborúnak vége. Kérdezzék meg a népet, az majd megmondja. Észjárása szerint hamarosan, mert a háború tartalmára kibocsátott 2 koronás papírpénzek már erősen rongyolódnak, tehát a háború is rövidesen véget ér.

Juhhúst azért nem adnak a katonáknak, mert a király azt álmodta, hogy akkor azok is olyan ijedősök lesznek, mint a juhok. Azoknak marhahús kell, hogy a bikák módjára gázolják le az ürgehúson élő és földbe ástott árkokban meghúzódó ellenséget.”³⁷

De térjünk vissza huszárjainkhoz, akik ekkor estek át a tűzkeresztségen. Először csak kósza rémhírek érkeztek:

„ ...híre futott, hogy a nyíregyházi huszárezred megsemmisült Szerbiában. Elesett vitéz ezredese is. Pedig ez az ezred nem is volt Szerbiában.

Aztán azt a hírt terjesztették nagy borzongások közepette, hogy a mi huszárezredünknek egyik osztályát bekerítették a kozákok Galiciában s az osztályt vezető őrnagy kétségbeesésében öngyilkos lett. Pedig akkor még az előőrs csatározása is alig kezdődött meg.”³⁸

Az 5. honvéd huszárezred a 11. honvéd lovashadosztályba tartozott. A felvonult lovas alakulatokat először a határ megfigyelésére és a betört kozák csapatok elűzésére alkalmazták, majd augusztus 15-én kezdődött a hadműveleti lovas felderítés. Az 5. honvéd huszárezred augusztus 15-én Stojanownál esett át a tűzkeresztségen, olyan lovasrohamot produkálva, mely után a kozákok szerte Galiciában már csak „vörös ördögökként” emlegették a magyar huszárokat.³⁹

Az áldozatokkal járó harcokról a város közvetve értesülhetett és kissé megszépített formában:

„ Öt huszár érkezett ma a helybeli 5-ös huszároktól vissza az északi harcterről. Sérülésük 2-3 héten belül gyógyul. Szerintük kevés sérülés és halálozás van köztük. ”⁴⁰

Azután egy nagyobb lélegzetű híradás jelent meg:

„ Az 5-ös honvédhuszárok hőstetteiről galambszárnyon repülnek hozzánk a hírek. A vörös ördögök legendája csodálatos megismétlődése a szabadságharcbeli vörös sapkások hőskölteményeinek. A magyar géniusz már-már lefordított fáklyája hirtelen fellobbanó fénnel ég a háború eddigi krónikájában, százszoros öntudattal érezzük az eddig oly lanyhán és félénken hangoztatott magyarságunkat, s ugyanolyan mértékben dagad keblünk a büszkeségtől, amikor a kósza hírszárnyak fuvallatát érezve, egy-egy igazi, magyaros bravúr jut tudomásunkra. A háború szomorúságai között ez az egy a biztató és reményt tápláló, hogy a Hadúr szelleme nem hagyta cserben katonáinkat ezúttal sem, mint már annyiszor s hogy a magyar huszár ezúttal is dicsőséget szerez a magyar névnek. Ebben a háborúban, amelyben úgyszólván a világ összes exotikus népfajai felvonulnak a kettős szövetség hadai ellen, ezek minden bizonnyal keserű nyomait viszik majd kietlen hazájukba a honvédhuszárok villogó kardjának s bizonyára sokáig fog még fülükben csengeni a vörös ördögök rémületes harci kiáltása.

A nyíregyházi honvédhuszárok már több csatában részt vettek, így a zibulki-i csatában is Késmárky Béla kapitány, osztályparancsnok vezetése alatt. Hat és fél óra hosszat álltak ágyútűzben rendületlenül, melyben ismerőseink közül is sokan megsebesültek, sőt Késmárky Béla is egy fának köszönheti, hogy komolyabb baja nem esett. Egy gránát kétlépésnyire robbant fel mellette, s a Késmárkyt fedező vastag fatörzset alaposan megtisztította a kergétől. A huszárok aggódva rohantak oda, mert az óriási füsttől nem lehetett Késmárkyt látni. Persze nagy volt az öröm, mikor odaérve, teljes épségben üdvözölhették kapitányukat, akinek egy, a légnyomás okozta, hatalmas orrvérzésén kívül más baja nem esett. Az ágyútűz azzal ért véget, hogy huszáraink egy gyönyörű rohammal az orosz tüzéséget és gépfegyverosztályt gyors visszavonulásra kényszerítették. A rohamot vezető Késmárky Béla Auffenberg hadseregearancsnoktól dicsérő oklevelet kapott és fel lett terjesztve kitüntetésre... Jóleső megnyugvással és őszinte elismeréssel állapítjuk meg, hogy városunk derék katonái, a szívünkhöz oly közelálló honvédhuszárok ilyen derék magatartást tanúsítottak a harc mezején. ”⁴¹

Késmárky Béláról még többször olvashatunk a Nyírvidék különböző számaiban. Példája lehetett az igazi huszártiszti ideálnak. Megtestesítője volt annak a huszárvirtusnak, amelyről történelmünkben már annyiszor találkozhattunk. Erre utalnak a következő rövid hírek:

„ A király késmárki Késmárky Béla 5. honvéd huszárezredbeli századosnak az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásának elismeréséül a hadiékítményes 3. osztályú érdemkeresztet adományozta. ”⁴²

„ Őfelsége a király késmárki Késmárky Béla 5. honvéd huszárezredbeli százados osztályparancsnokot az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásának elismeréséül, Signum Laudisszal tüntette ki a katonai érdemkereszt szalagján. Késmárky Bélának a háború kitörése óta ez a harmadik kitüntetése. ”⁴³

Még egyszer találkozunk a nevével a háború utolsó évében. Arról kapunk tudósítást, hogy Sarvay Elek dr., alügyész, aki még a háború első hónapjaiban esett fogságba sikeresen megszökött onnan. Szibériában volt hadifogságban, ahol együtt raboskodott Késmárky Bélával.⁴⁴ Hősünk feltehetően 1916 nyarán, a Bruszilov-offenzíva során esett fogságba az ezred jelentős részével.⁴⁵

A 14. közös huszárezred az 1. lovashadosztályba lett beosztva. Ez a lovashadosztály járőreivel már augusztus 10-én öntevékenyen megkezdte a hadműveleti távolfelderítést, majd 16-án átlépték a határt. Augusztus 23-ika után az 1. lovashadosztály és ennek kötelékében különösen a 14. huszárezred vívott súlyos, veszteség teljes, de végeredményben az ezredre nézve sikeres ütközeteket az orosz túlerő ellen.⁴⁶

A 14-es huszárok számára Bucsacs volt az, ami az 5-ös huszároknak Stojanow. Helytállásukat a felső hadvezetés is elismerte. Máyer Béla osztályparancsnok alezredest a vaskoronarend harmadik osztályával, Wehle Ágoston, Döhrmann Győző és Békássy Ernő századosokat, valamint Újházy Tihamér, Dungserszky Iván és gróf Haller Pál főhadnagyokat katonai érdemkereszttel tüntették ki. A harcok súlyosságát azonban jelezte, hogy közülük csak ketten, Wehle és Döhrmann századosok vehették át kitüntetését, a többiek hősi halált haltak.⁴⁷

A legnagyobb publicitást Máyer Béla alezredes halála kapott. A szeptember 20-i számban az első oldalon, kiemelt címmel emlékeztek meg róla és halálának körülményeiről:

„ Mióta a nyíregyházi 14-ik huszárezred a harctérre érkezett, az ezred tisztjei közül kevéssel foglalkozott annyit a közvélemény, mint az elesett Máyer Béla alezredessel. Minduntalan keringtek a különféle ellenőrizhetetlen forrásból eredő hírek megsebesüléséről, fogságba jutásáról, elestéről. Azt bizonyítja ez, hogy a vitéz alezredest mindenki úgy ismerte, mint aki nem kerüli a veszedelmet, aki bizonyára ott lesz mindig legelő, ha ütközetre kerül a sor. A hírek alaptalanoknak bizonyultak. Míg pár hét előtt határozottabb formában kelt szárnyra az a hír, hogy Máyer Béla alezredes elesett. Elesett vitézül harcolva, mélyen benyomulva az ellenség soraiba, utat vágva a kozákok csapatában. Szerdán érkezett meg aztán a hivatalos értesítés arról, hogy Máyer Béla alezredes augusztus 23-án a galíciai Buczacz község melletti lovas ütközetben hősi halált halt. Szemtanúk előadása szerint ötszörös túlnyomó ellenséggel szemben vezette a rohamot. Legalább tíz kozákot terített le ismétlő pisztolyával, majd közelebb érve kardcsapásokkal. Berohant a kozákok közé, úgy hogy alig tudták néhányan követni. A kozákok teljes erővel a félelmes ellenségre vetették magukat. Körülvették, mindenfelől rárohantak. Azt még látták, hogy lehanyatlott a lóról, de sem azt nem tudja senki, lovát lötték-e, vagy szúrták-e ki alóla, vagy ő maga kapott már akkor súlyosabb sérülést. A mieinket a túlnyomó erő visszaszorította a harctérről, mely az óta az ellenség kezén van. Este több tisztjával és nagyobb számú legénységgel együtt ő sem jelent meg a gyülekezőnél. Most már hivatalosan meg van állapítva róla, hogy elesett. Hamvai messze idegen földben pihennek valahol a debreceni származású, páratlan jó szívű, de tetőtől talpig katona alezredesnek, kinek nevét örök babérkoszorú fogja övezni a 14-ik huszárezred történetében. De emlékezete élni fog közöttünk, polgárok között is, akik őt annyira megszerettük előzőeken modoráért, jó szívéért, kinek naponkinti lovaglásai közben a szántó-vető emberhez is mindig volt egy-egy jó szava.”⁴⁸

A legénységi állomány is kitett magáért:

„ Borku János mándoki születésű szakaszvezető az I. osztályú vitézségi nagyezüst érmet kapta. Hiteles helyen nyertük vitéz tettéről a következőket: Augusztus 23-án Buczacz melletti ütközetben kora reggeltől délutánig állott csapata tűzben; ekkor két kozák ezred attakírozta, 24 emberből álló szakaszát. Borku szakaszvezető fedezékében 500 lépésnyire bevárta a kozákokat; elvette ordonáncának karabélyát 35 tölténnyel, melyből 20 lövése talált, majd revolveréből 9 lövést tett s abból 6 lövés talált. Ekkor jött az ezred 6-ik százada oldalról segítségére s élet-halálharc fejlődött ki a huszárok és kozákok között; dolgozott a lándzsa, kard és karabélyagya. Csataközben 16 kozák fogta közre Borku szakaszvezetőt, ki ezek közül 14-et lelőtt, közben több lándzsaszúrást szenvedett és

háromszor lőtték le csákóját fejről. A hős szakaszvezető a biztos haláltól csak úgy menekedett, hogy súlyosan megsebesülve egy döglött ló mellé feküdt, halottnak tettetvén magát. Mesének mondhatná az ember mindezt, ha nem igazolná azt a megérdemelt szép kitüntetés.”⁴⁹

A Nyírvidék az ezredparancsnok Nagy Ákos alezredes életútját végig a háború folyamán figyelemmel kísérte. Úgy tűnik, hogy valóban karizmatikus és népszerű ember volt a katonák és a polgárok között is. Vezetői képességeit a hadvezetés is elismerte:

*„ Ő felsége a király házi közös huszár ezredünk általánosan szeretett és nagyra becsült parancsnokát Nagy Ákos alezredest ezredessé léptette elő.”*⁵⁰

A következő cikk jól érzékelteti, hogy katonai hírneve jól csengett Nyíregyházára lakossága és a pótkeret körében:

„ Meghatóan szép karácsonyi ünnepség volt e hó 24-én délután a nagylaktanyában. Szép előkelő hölgy és úri közönség gyűlt össze a nagy lovardában felállított 4 méteres karácsonyfa körül, melyet Nagy Ákosné ezredesné vezetése alatt gyöngéd kezek díszítették és halmoztak el ajándékokkal... A legénység nevében általános figyelem közepette Csépes Imre 14-es közhuszár vágott ki olyan beszédet, amelyet érdemesnek tartunk a leközlésre:

*... Biztosítjuk méltóságos Nagyasszonyunkat Ezredes urunk iránt való forró szeretetünkről és tántoríthatatlan hűségünkről, aki életét és vérért a 14-ik huszárezred dicsőséges győzelméért szeretett hazánknak szenteli. Fegyvere és dicső ezrede legyen áldott és győzedelmes, hogy osztozhassunk a babérkoszorúban, amelyet Ő ezredével ki fog érdemelni. Éljen a király! Éljen a haza! Éljenek szeretett parancsnokaink!”*⁵¹

Az ezredes úr katonai képességeit a német hadvezetés is értékelte:

*„ Nagy Ákos ezredest, a helybeli 14-es huszárok parancsnokát, aki az első nap óta folyton a harctéren teljesít szolgálatot, a német császár a vaskereszttel tüntette ki.”*⁵²

Bene János könyve alapján és a Nyírvidék segítségével rekonstruálhatjuk, hogy mivel érdemelte ki ezt a kitüntetést. Ezrede mindig ott harcolt, ahol gyorsan kellett reagálni az ellenség támadásaira vagy éppen az ellentámadások élére kerültek. Hullámzó harcok közepette még német vezénylet alá is kerültek, melynek alárendeltségében is kiválóan vezette egységét:

*„ A napokban sikerült megszerezniünk a német főparancsnok hivatalos eredeti táviratának hiteles fordítását, amely így hangzik: Nagy ezredes úr csoportja! Gehrok német tábornok kegyelmes úrtól, kinek vezetése alá volt beosztva Nagy Ákos csoport, a következő távirat érkezett: A beresena magaslat vitéz védőinek a legteljesebb elismerésemet és a legőszintébb szerencsekívánataimat küldöm. Ez a csapatoknak is a tudomására hozandó.”*⁵³

Bensőséges szavakkal kommentálta az újság Nagy Ákos (A mi Nagy Ákosunk címmel) újabb sikerét:

„ A mi polgárságunk éppen oly meleg szeretettel, rajongó büszkeséggel veszi körül, mint huszárijai. Csodálatosan közvetlen és meleg egyénisége az egész város Nagy Ákosává tette a zamatos magyar nyelvezetű és lebilincselő modorú huszár ezredest... Legutóbb megrongált egészsége helyre állítása végett haza szabadságolták Nagy Ákost. Pár hetet töltött csak itthon

nem várta meg szabadságideje leteltét, hanem önként jelentkezett szolgálatra és ment vissza a frontra az őt nehezen váró huszárjai közé.”⁵⁴

És valóban az 1916-os újévet már huszárjai között ünnepelte:

„ A szilveszter este is együtt találta fiainkat, hogy kegyeletes megemlékezéssel búcsúzzanak el az eseményekben, dicsőségekben gazdag 1915. esztendőről, s bizakodva köszöntsék az új évet, amely valószínűleg meghozza a végső diadalt, s annak gyümölcsét: az óhajtott békét. Ez alkalommal gróf F. B. /feltehetően gróf Forgács Balázs/ főhadnagy köszöntette fel szeretett s becsült vitéz parancsnokát, Nagy Ákos ezredest a következő lelkes beszéddel:

Engedje meg Ezredes úr, hogy mint az ezred tisztikarának egyik szerény tagja, néhány keresetlen szóban kifejezést igyekezzek adni azoknak az érzelmeknek, melyek bennünket most, a világtörténelem legnagyobb esztendejének utolsó órájában eltöltenek és annak a mélységes hálának, melyet Ezredes úr irányában érzünk, amiért bennünket ezen az esztendőn is átvezetett. És én most nem azokra a dicsőséges harcokra akarok utalni, melyeket az ezred ebben az évben is végigküzdött, - mert hiszen azok bizonyára úgylis a magyar történelem legfényesebb lapjainak arany betűit fogják képezni, - hanem a mi hálánk elsősorban abból az atyai szeretetből fakad, mellyel az Ezredes úr bennünket, mindenkoron, kivétel nélkül, az elsőtől az utolsóig, valósággal elárasztott, azért az úri tónusért, melyet az Ezredes úr ebben az ezredben meghonosított, de legfőképpen azért a tényéért, hogy mi a legsúlyosabb, legválságosabb pillanatainkban is Ezredes úrban mindég a tündöklő személyes példájával élünkön álló igaz magyar urat láttuk.

És engedje meg Ezredes úr, hogy ez alkalommal, bizonyos önzéssel arra kérjük, hogy ezután se hagyjon el bennünket, maradjon meg továbbra is élünkön és vezessen bennünket a még ránk váró nehéz napokon keresztül egészen a végső győzelemig, mely már sokáig nem várathat magára, de semmi esetre sem maradhat el, hisz azt már kivívták azok, akik ma a föld alatt ünnepelnek, nekünk megmaradottaknak már csak a békéért kell küzdenünk.

És azt hiszem, mindannyiunk nevében szólok, midőn poharat emelve arra kérem a Mindenhatót, hogy az Ezredes úr a jövő szilvesztert már, a ma sajnós oly távoli kedves családjá körében ünnepelhesse, homlokán egy babérkoszorúval, mely szebben fog ragyogni minden hercegi koronánál, pedig csak három egyszerű számból van összefonva 1914, 1915, 1916.”⁵⁵

A gróf úr kérése nem talált meghallgatásra, alig valamivel több, mint egy évvel később az ezredes új megbízatást kapott:

„ Nagy Ákos ezredes megvált a tizennégyesektől. Szeretet és ragaszkodás vette körül idehaza a mi 14-es huszárjaink kiváló ezredesét peremartoni Nagy Ákost, rajongás, fanatikus lelkesedés vette körül őt odakünn a harctéren, ahol diadalról-diadalra vezette a szabolcsi fiúkat, a hős huszárokat. Amennyire ápolta békében a jó viszonyt a katonaság és a polgárság között, amennyi szeretettel vett részt a város dolgaiban, amilyen ideális katona volt békében, olyan meleg szíve volt katonáihoz a harctéren is, ahol a mozgósítás óta kint volt a 14-esekkel, végigharcolva a legnehezebb ütközeteket, mindig szeretettel vigyázott katonáira, akiket sokszor megóvott okos előrelátásával sok szenvedéstől, de akik közt elől járt tisztársaival a veszedelemben.

A háború eleje óta két esztendeig csak nem megszakítás nélkül a fronton volt Nagy Ákos ezredes. Egyszer-egyszer hazajött néhány napra, s amikor itthon szeretettel gratuláltak neki, mindenféle szebbnél-szebb kitüntetéseihez, mindig elhárította magától a dicséreteket s egyre azt hangoztatta, hogy azokat az ő hős huszárjai szereztek neki. Mindig azt mondta, hogy olyan hősök az ő huszárjai, hogy minden huszár szobrot érdemelne.

És ezektől a hős tizennégyesektől, akik annyira szerették ezredesüket, megváltik Nagy Ákos ezredes. A hadsereg főparancsnokságának rendelkezése szerint Nagy Ákos ezredparancsnoka lett az 1. számú császárhuszároknak, amely ezrednek I. Ferenc József az örökös tulajdonosa, mostani tulajdonosa Károly király. Ez az ezred a leghíresebb a közös huszárezredek között és kétségtelen, hogy ez az áthelyezés kitüntetést jelent Nagy Ákosnak.

Katonái is, mi nyíregyháziak is, bármennyire szívesen látjuk előrehaladását, fájjaljuk távozását és mindig szeretettel, elismeréssel, hálával gondolunk Nagy Ákos ezredesre, aki már el is utazott a harctérre, hogy átvegye új ezredének, a császárhuszároknak a parancsnokságát.”⁵⁶

Karrierje nem állt meg és a háború utolsó évében már magas katonai ranggal rendelkezett:

„ A nyíregyházi tizennégyesek kiválóan derék, hős parancsnokát, Nagy Ákos ezredest, aki a háború annyi véres, diadalmas ütközetét harcolta végig hős huszáraival, a király vezérőrnaggyá nevezte ki és evvel a nyíregyháziak szeretett, becsült, legkülönb katonája a tábornoki karba került.”⁵⁷

A város és Nagy Ákos kiegyensúlyozott kapcsolatát mi sem bizonyítja jobban, mint a képviselőtestület üdvözlése:

„ Nagy Ákos volt nyíregyházi állomásparancsnokot, a tizennégyes huszárok hős ezredesét a király vezérőrnaggyá nevezte ki. A polgármester a város közönsége nevében üdvözölte az új tábornokot, aki személyesen köszönte meg ezt a polgármesternek, kijelentvén, hogy ezután is nyíregyházinak érezvén magát, itt akar lakni továbbra is és azt kérte a polgármestertől, jelentse a képviselőtestületnek, hogy mindig szeretett városa marad neki Nyíregyháza. A képviselőtestület tagjai lelkesen megéljenztek a vitéz magyar brigadéros bejelentését.”⁵⁸

A 14. közös huszárezred történetében találhatunk egy romantikus regénybe illő, de végkifejletében mindenképpen tragikus eseménysort. Jellemzőnek nem igazán tarthatjuk, de jól ábrázolja, hogy a háború milyen furcsaságokat tud produkálni. Elsőként egy rövid hír jelent meg, amely arról számolt be, hogy Pók Dezső a 14-esek főhadnagya elvette feleségül Horváth Máriát, Horváth József országgyűlési képviselő leányát.⁵⁹

Két héttel később egy írás jelent meg Nyíregyházi huszárok az előőrsön címmel:

„ A Lemberg körüli harcokban, több ütközetben örök dicsőséget szereztek a magyar katona hírnevének a nyíregyházi 14-es huszárjaink is. Ez a kis írás egy epizódot mutat be az ő vitézségükről. Egy nagyobb különítményünket terepfölderítő szolgálatra küldte ki ezredparancsnokuk, egy nyíregyházi főhadnagy vezetése mellett. **(A kedves katonafiúnk és barátunk pár nap óta boldog férj.)** A huszárjaink ügettek előre. Egyszer csak egy nagyobb számú kozák csapatot vettek észre a közelükben. Ott állottak, mint a megmerevedett lovas bronz szobrok. A mieink is hirtelen megállottak. Néhány percig farkasszemet néztek egymással. Az orosz csapatban hirtelen mozgolódás támad. Mintha támadásra készülnének. Már ficákolnak is a lovaik. Erre a parancsnokuk, egy kapitány int nekik, mire megnyugodnak kissé. Az oroszok sokkal többen voltak, mint a mieink. A mi csapatainkban azt a benyomást keltette a kozákok viselkedése, hogy ezek, a túlerejük tudatában, a mieinket minden összecsapás nélkül, egyszerűen be akarják keríteni és el akarják fogni. A parancsnokuk csak magyaráz, int nekik, aztán felénk kezd ügetni. Roham még nincs, fehérkendőt vagy a megadásnak fölemelt kezekkel való jelzését a mieink nem látják sehol. Az orosz csapat azonban gyanús mozdulatba fog. Erre a főhadnagyunk hirtelen pisztolyt ránt, néhány méterrel elébe ugrat az orosz parancsnoknak, s minthogy ez a felszólításokra nem

reagált, hát agyonlőtte. Lebukott a lováról. De erre nyomban már három más orosz rohant a mi csapatunk felé. A főhadnagyunk mind a hármat gyors egymásutánban lelőtte. Erre az orosz csapat hirtelen lovat fordított és rohanva elmenekültek a mieink elől. A támadást még csak meg sem kísérelték, máris megfutamították a mieink.''⁶⁰

A nyájas Olvasó szinte maga elé képzei a nyalka huszártiszt és a bájos leány románcát. Alig várja, hogy ez a gyönyörű történet kiteljesedjen: az ifjú, boldog férj hősként térjen vissza a győzelmes háborúból, mint ahogyan a korszak leányregényeiben írtak le hasonlókat. Erre alig egy hónappal később újabb hírt olvashatunk:

„ Pók Dezső a 14-es huszárok közös huszárok főhadnagya 23 éves korában az orosz harctéren srapel lövés által okozott sebeibe Ungváron e hó 8-án hősi halált halt. A szomorú véget ért fiatal főhadnagy szeptember hó 25-én vezette oltárhoz Horváth Máriát, dr. Horváth József országgyűlési képviselő és neje Megyery Celesztia leányát. Pár napi együttlét után a harctérre kellett vonulnia, ahol végzetessé vált lösebet kapta. Súlyos sébével Ungvárra szállították, de hiába volt a szerető hitves, rajongó édesanya odaadó ápolása. A halál diadalmaskodott...''⁶¹

Azt hinnék, hogy ezt nem lehet fokozni, de erre is rácsafolt a sors. Pók Dezső apósának, dr. Horváth József 19 éves László fia, aki a 7. közös huszárezred tisztje volt szintén hősi halált halt. Főhadnagyunk ifjú felesége rövid idő alatt elvesztette férjét és fivérét.⁶²

Az 1914-es év ősze és tele mindkét huszárezredünk számára mozgalmas volt. Támadások biztosítására, seregtetek közötti hézagok védelmére vagy visszavonulások fedezésére használták őket. Az állandó mozgásuk és a kisebb-nagyobb ütközetek kimerítették az ezredeket. Ráadásul kiderült, hogy az a háború teljesen más, mint az eddigiek. Hosszú távon a virtus és a lovas attack nem elég a beásott, gépfegyverrel ellátott ellenséggel szemben. Ez egy modern háború volt, ahol a huszároknak lassan el kellett búcsúzniuk a színes egyenruhájuktól és csukaszürkébe kellett öltözni, de még hűségese társuktól a lovaiktól is.⁶³

Az év végére józanabb hangok is megjelentek a korábbi háborút lelkesen igenlő szólamok mellett, de még tartott a mire a falevelek lehullnak hangulat, bár már felismerve, hogy ez a háború másabb, mint a korábbiak:

„ Tűrnünk kell tehát némi türelemmel, ha itt-ott elkeseredett nyilatkozatok zűrzavarából halljuk, hogy a mai világháború a keresztyénséget a cső szélére jutatta! Látszólag így állnak a társadalmi viszonyok... különösen, ha az elkeseredés szabja meg gondolkodásunk irányát! Igaztalanok volnánk önmagunkkal szemben, ha e nehéz időkben az érem másik oldalát figyelmen kívül hagynánk. Ott pedig ez van felírva ragyogó betűkkel letörölhetetlenül: A mostani háború reánk parancsolt erkölcsi kényszer; élő tiltakozásunk a vallásos othodoxiával párosult világhatalmi törekvésekkel szemben; erélyes figyelmeztetésünk, hogy egy nemzet sincs feljogosítva arra, hogy a másik békés fejlődését, befelé irányuló munkáját akár nyíltan, akár alattomban meggátolja. A mostani világháború nemzeti létünk, fennmaradásunk próba köve; ezeréves erényünk, vitézségünk tisztító tüze!''⁶⁴

Végül zárjuk mi is ezt az évet egy érdekes esettel, amelyet inkább tragikomikusnak tekinthetünk, de ebben is benne van a háború furcsasága:

„ Rossz természete a magyarnak, hogy örömeiben iszik egyet a hazáért, amit azonban bánatában is meg szokott tenni. Az ivásnak természetesen különféle fokai vannak s az első pohár bor a lelkesedést fokozza csupán és a legtöbb ember itt meg is áll, de vannak olyanok is aztán, akik addig isznak, míg a jövőt rózsaszínben nem látják. Így tett Sz. J. napszámos is , aki

vendégszeretettel invitálta asztalához a beteg katonákat. A jövevények folyton változtak, ő azonban mindaddig maradt, míg a sárga földig nem itta magát. Az eszméletlenül fekvő emberhez később orvost hívtak, de az alkoholemérgezést állapított meg és Sz. most már a sárga földnél is lejjebb került, mert belehalt alkoholizmusába.”⁶⁵

A HÁBORÚS ÉVEK (1915)

Az 1914-es év eseményei bizonyították azt, hogy ez a háború akár több évig is eltarthat, nem sokan bíztak már abban, hogy a világméretű vérrontás egyik napról a másikra véget ér. Jellemző erre az évre, hogy az újságban egyre több olyan írással találkozunk, amely a háború háttérházi hatásaival foglalkozik. Az olasz hadba lépés egy időre újra felszítja a lángot, de hatása nem tartós. Egy újabb „árulás”, egy újabb teher. A boldog békeidők után a drágaság vagy a rekvirálás bevezetése mind olyan probléma volt, melyek komolyan befolyásolták az emberek életét. Az újév első vezércikke (Boldog új esztendőt) azt sugallja, hogy a nehézségek ellenére nem szabad elkeserednünk, hiszen a lemondás majd meghozza a gyümölcsét:

„ Milyen banális, üres mondás volt ez a pár szó ezelőtt, amikor szinte csak a megszokás mondatta velünk, anélkül, hogy valami komolyabb tartalmat is gondoltunk volna hozzá!... Boldog új esztendőt! Volt-e valaha mélyebb és igazabb okunk ennek óhajtatására, mint most, amikor nem kicsinyes egyéni érdekeinkről, hanem egész nemzetünk sorsáról van szó? S lehet-e más elgondolása ennek a boldogságnak, mint az, hogy fegyvereinket diadal kísérelje s az ádáz harcokat áldásos béke kövesse?...

Boldog új esztendőt! Igen, de ne csak kívánjuk ezt, hanem magunk is igyekezzünk hozzájárulni óhajtott megvalósulásához...

Munkánkra van szükség? Ne kíméljük erőnket, ne sajnáljuk a fáradságot, mikor nemcsak hivatásszerű foglalkozásunkat kell üznünk, hanem a közérdek is számot tart erőink javarészére...

Vagyonunkat kívánja a hadviselés? Ne zárkózzunk el annak készséges felajánlásával, míg használhatunk vele...

Vérünket követeli a haza? Ne tartsuk szerencsétlenségnek, ha érte kell ontanunk...

Győzelem vagy halál: itt más választás nem lehet. Boldog új esztendőt!⁶⁶

Akár lelkesítő és lélekemelő hangulatúnak tarthatnánk ezt a gondolatsort (feltehetően ezért íródott), de a realitás mindig kiábrándítóbb. Győzelem vagy halál drámai soraival szemben azonban ott feszült a mindennapok valósága:

„ Hitte volna-e valaha valaki, hogy itt nálunk Szabolcsban, Nyíregyházán pénzért se lehessen lisztet kapni? Ugye nem. Még a híres hatvanharmadiki szárazság idején is volt liszt Szabolcsban. Ez a mi áldott jó nyíri homokunk, ha nem is terem a bőséges esztendőnkben olyan bőven, mint a Bánát, a szűk esztendőnkben is meghozza a maga termését. Normális időkben nem csak annyi terem itt, amennyire nekünk magunknak szükségünk van, hanem juttathatunk belőle másféle is...A háborús viszonyok azonban felforgatták az áldott jó Nyírség élelmiszeri viszonyait... Ma már ott tartunk, hogy Nyíregyházán a boltokban egyáltalán nem lehet lisztet kapni. Jól értsük meg: egyáltalán nem lehet kapni! Semmi pénzért!”⁶⁷

Aprólékosan elkészített receptet olvashatunk arról, hogy mily módon kell hadikenyeret sütni búzaliszt, kukorica, valamint némi burgonya összekeveréséből vagy hasznos tanácsokat kaphatunk abban a kérdésben, hogy mi módon lehetünk takarékosak a táplálkozásban, hiszen az élelmiszerekkel való pazarlás valósággal bűnnek tekinthető a háborús körülmények között. Ráadásul a vészterhes viszonyok között a takarékoskodás hazafias cselekedetnek tekinthető.⁶⁸ Mindenesetre már tudatosult az a tény, hogy az emberiség, történelmében egy jelentős határához ért. Érezhette ezt a kor embere is, melyet az alábbi részlet támasztja alá:

„...a most folyó világháború sokkal nagyobb méretű az összes eddigi háborúknál. Nem csak közvetve, hanem közvetlenül érinti mind az öt világrészt, úgy, hogy kihatásait Ausztrália és Afrika félvad és vad népei is érzik. Aktív részt vesz benne a fél világ, érdekeit érinti az egész világnak...

És úgy látszik, hogy e háborúban az existencialis, hatalmi, gazdasági, kereskedelmi stb. érdekek annyira összekuszálódnak, hogy a várva-várt békekötés után összeülő világkonferenciának nagy feladatot fog képezni a felforgatott világtérképnek a rendbe hozása. E háború méreteire, áldozataira, a keletkező, le- vagy feltűnő hatalmak emlékeire méltán tekinthető olyan fontosságú eseménynek, amely egy új időszámítás kiinduló pontjául szolgálhat.”⁶⁹

Nem valószínű, hogy a fronton harcoló huszárjainkat ez a kérdés izgatta volna leginkább. Az 1915-ös év sem volt kevésbé unalmas számukra. Mind a két huszárezred részt vett a Kárpátokban és annak előterében folyó harcokban, az 5-ös honvédhuszárok ott voltak a gorlicei áttörésnél, míg a közös huszárok a Bug és a Dnyeszter folyók által határolt területen harcoltak.⁷⁰

A mozgalmas események ellenére viszonylag kevés hír jelent meg róluk a Nyírvidékben. Ezt nem az érdektelenség rovására írható, hiszen a város és a vármegye jelentősebb mennyiségű dohányárut küldött a honvédhuszárok számára. A hálás katonák nevében Ékes Károly a nyíregyházi 5-ösök osztályparancsnoka a következőket írta:

*„Nyíregyháza város igen tisztelt Közönségének!
Imádott hazánk jövődjéért folytatott emberfeletti küzdelmünkben hálátelt szívvel köszönjük a szeretet gyengéd nyilvánulását. Fájdalmas volt a szeretet ünnepén elszakítva lenni kedveseinktől, de büszkék vagyunk arra, hogy nemcsak szent kötelességet teljesítünk, de vitéz huszárjaink is nagy része van abban, hogy ellenségeink rettegve tisztelik a magyart. A magyarok Istene vezessen minket győzelemre és áldja, óvja otthonmaradt aggódó szeretteinket.”⁷¹*

Reök István százados az 5. honvédhuszár II. osztályának tisztje is szép szavakkal mond köszönetet a füstölnivalóért, de egyben érzékeltette a téli harcok hevesességét:

„Mialatt a kedves küldemény küldői azt hitték, hogy a hozzájuk oly közel álló huszárok a nagy ünnep méltóságához méltóan ünneplik a szent karácsonyt, az alatt bizony csapataink a legkeményebb harcokban vértettek, s talán fokozottabb hévvel harcoltak, hogy az ünneprontókat ezért külön is megbüntessék. És a magyarok Istene ezúttal is fegyvereink mellett volt, úgy, hogy a karácsony óta szakadatlanul tartó harcok után, oroszok karácsonyára óriási veszteségek után ész nélkül mennek vissza az oroszok. Így jutott csak elkésve a nyíregyházi huszárokhoz a nyíregyháziak kedves küldeménye, melyért az egész osztály legénysége nevében hálás köszönetet mond a küldőknek s a mi előbbi boldogabb viszontlátás reményében hazafias üdvözlését küldi.”⁷²

Afelől nem lehet kétségünk, hogy az 5-ös honvédhuszárok bőven kivette részét a harcokban, mivel a híradásokban megjelent kitüntetések névjegyzéke szerint öt tiszt kapta meg a Signum Laudist, a legénység közül pedig 12-en I. osztályú, 43-an II. osztályú, 39-en III. osztályú vitézségi érmet érdemeltek ki.⁷³

A 14-es közös huszárjaink sem maradtak el honvéd társaiktól. A tisztek közül 53-an részesültek különböző kitüntetésekben, míg a legénység körében 1 huszár arany vitézségi érmet, 51-en I. osztályú ezüst vitézségi érmet, 73-an II. osztályú ezüst vitézségi érmet, 22-en bronz vitézségi érmet, valamint 2 ezüst érdemkeresztet osztottak szét.⁷⁴

Ezek a számok önmagukban talán nem jelentenek sokat, de ez a 202 kitüntetés a kb. 1000 főnyi hadilétszámhoz viszonyítva már arról tanúskodik, hogy a 14. közös huszárezred állományának 20 %-a kiemelkedő bátorsággal harcolt a fronton. Az 5. honvéd huszárezred esetében nincs közvetlen bizonyíték arra, hogy a kitüntetettek csak a II. huszárosztályhoz tartoztak, de a tisztek névsora erre utal, illetve a Nyírvidék számait olvasva, úgy tűnik, hogy az újságírók elsősorban a nyíregyházi osztályra koncentráltak. Ezek alapján, arányosan egy huszárosztály számához viszonyítva, a százalékos érték ennél az alakulatnál is 20 % felett volt.

Több hír nem is volt ebben az évben a nyíregyházi huszárokról. Feltűnően alacsony ez a szám, különösen az 1914-hez képest. Ennek két oka is lehetett. Egyrészt a huszárság kezdett felmorzsolódni, a ló hiány már a hátországból is érezte hatását, ezáltal egyre több huszárt osztottak be az alakulatukon belül lövész osztagokba és lassan csak az elnevezésük különböztette meg őket a gyalogságtól. Így már elmaradtak a hősi lovasrohamok, amelyek jól mutathattak az újságok oldalain. Másrészt már fentebb említett háborús hatások a civil szférára is egyre jobban kihatott, az embereket inkább foglalkoztatta a mindennapi problémái, lassan belefásultak a háborús hírekbe. A vezércikkek tartalma is a kitartásra helyezik a hangsúlyt, mint a lelkesítésre:

„ Beléptünk a háború második esztendejébe, s a nagy lélek szentlélek tiszta büszkeségével, emelt homlokkal, az apostolok hitével áll a viharban most is a magyar! Megfogyva bár, de törve nem! A Szózat nagy dalnokának ez a pár szava, szinte elmondja egy év történetét.”⁷⁵

„ Fényesebben teljesíteni a legsúlyosabb, a legmagasztosabb kötelességet, mint ahogyan katonáink tették, igazán nem lehet... De a polgári lakosság is híven teljesítette a maga kötelességét, s ezt egyenesen önérettel és büszkeséggel állapíthatjuk meg, éppen a magyar társadalomról. A magyar nép hűségesen, zúgolódás nélkül viselte a háború által kívánt áldozatokat, a vér- és pénzáldozatokat egyaránt, s hozzá az önkéntes áldozatok terén is ragyogó példát adott.”⁷⁶

Ezt az évet is zárjuk egy kis színes hírrel, amely városzerte látható napfogyatkozással foglalkozott (lám-lám, ismét egy égi jelenség). A humorosnak szánt cikkecske ugyanakkor a társadalom békevágyát is kifejezi:

„ A mi vidékünkön is megkezdődtek a háború végét célzó jóslások, s a csalhatatlan jós néni szerint a következő Luca napja előtt vége lesz a háborúnak. A jóslás a napfogyatkozásból veszi magyarozatát. Két óra hosszat tartott a napfogyatkozás, ez két évi háborút jelent. A napnak előbb a nyugati, sokáig a déli, s rövid ideig a keleti része volt sötét, így tehát keleten fog befejeződni a háború. A jóslás beteljesedésének biztosítékául szolgáljanak a jós néni eme szavai: Akármilyen legyen, hogyha a harmadik Luca napján nem lesz háború.”⁷⁷

A HÁBORÚS ÉVEK (1916)

A jóslat ellenére nem úgy tűnt, hogy a háború hamar befejeződne. Bár figyelemreméltó, hogy jelentősen megnövekedtek azon írások száma, amelyek a béke kérdését boncolgatják. Ferenc József halála, majd IV. Károly megkoronázása illetve békeajánlata a fegyvernugvás reményét villantotta fel. A katonai helyzet végül is nem volt kedvezőtlen a központi hatalmak számára. Minden fronton a harcok az antant országok területén zajlottak. Ez azt az illúziót keltette, hogy a háború befejezése akár realitás is lehet, amely számunkra kedvező feltételekkel köthető meg:

„ A hadi sikerek fényes sorozata arra indította a szövetséges hatalmakat, hogy újból felajánlják a mindnyájuntól várva-várt békét. Jól esik megállapítanunk, hogy erőink öntudatában, s diadalunk reményében tettük meg ezt a fontos lépést, amelynek kiinduló pontja a tárgyilagos megfontolás, célja a további oktan vérrontásnak lehető elkerülése. Azok után, amiket eddig tapasztaltunk, hiba lenne bizonyosra vennünk, hogy ajánlatunk meghallgatásra talál, de legalább sohase vetheti szemünkre senki, hogy konokul ragaszkodtunk a háború folytatásához, mikor annak érett gyümölcse mosolygott ránk. Óhajtuk a tiszt és tartós békét, sok mindentről le is tudnánk mondani érte, de csak úgy, ha kiküszöbölhetők azok a veszedelmek, amelyek állami és nemzeti integritásunkat veszélyeztetik, s biztosítékokat nyerünk az iránt, hogy zavartalanul élvezhetjük a békés fejlődés áldásait.”⁷⁸

Talán kedvelt huszárjaink azok, akik legjobban örültek volna a békének. Őket persze senki nem kérdezte meg ez ügyben és 1916. év első felében még mindig az orosz fronton harcoltak. A Bruszilov-offenzíva mindkét ezredet érintette, de az 5. honvéd huszárezred sínylette meg leginkább. Lényegében újjá kellett szervezni az alakulatot, amelyre Marosvásárhely és Szászrégen környékén került sor. A 14. közös huszárezred nem jutott erre a sorsra, de őket is veszteségek érték, s átszervezésekre került sor. A román támadás következtében ezt az ezredet is Erdélybe vezényelték.⁷⁹

Ebben az évben a Nyírvidék számai nem kényeztették el olvasóit a huszárokról szóló híradásokkal. Az a néhány tudósítás, amely megjelent az is inkább a gorlicei csatához és a Kárpátok előterében vívott ütközetekhez kapcsolódtak. A 14-es közös huszárokról megjelent tudósítás jól igazolja Bene János könyvében leírtakat, mely szerint a huszárokat „tűzoltóként” mozgatták a legveszélyesebb frontszakaszokra:

„ Annál a büszkeségnél, melyet mindannyian érzünk, ha a mi házi ezredünknek egy-egy újabb dicső fegyvertényéről értesülünk, csak szeretetünk lehet nagyobb, mely messze idegen földön harcoló, szenvedő katonáinkat körül veszi, - minden lépésüket aggódó figyelemmel kíséri, és amely egy örökké tartó, soha szét nem téphető belső kapcsolatot teremtett Szabolcs vármegye egész polgári társadalma és a daliás Nyíregyházi huszárezred között. Legendák keringenek vitézségükről, kitartásukról, arról a nemes önfeláldozásról, mellyel sokszor nehéz viszonyok között a biztos halálnak vetették oda magukat, hogy a tengernyi ellenséget feltartóztassák, a többi csapatok szabad mozgását, magasabb stratégiai mozdulatok végrehajtását biztosítsák. Fájdalmas büszkeséggel nyugodtunk bele abba, hogy a mi szép ezredünket mindig a legnehezebb helyeken, a legveszélyeztetett pontokon lássuk, hiszen az bizonyította legjobban, hogy az ezred kiválóságát a hadvezetőség is elismerte, mikor folyton újabb és újabb problémák elé állította.”⁸⁰

Még rigmusba is lett szedve az ezred harca, dr. Nagy János ezredorvosnak köszönhetően. A maga sajátos módján, de az alábbi verssorok is alátámasztják a huszárok küzdelmét és állhatatosságát a harcmezőn:⁸¹

*„ Ma van épp egy éve, hogy az oroszjárta
Kárpátok lejtőin a támadást várta.
Szabolcsi huszárok vitéz kis serege;
Szívós kitartással bátran védelmezve
Magyarhon kapuját.*

*Maroknyi a magyar, tengernyi az ellen:
Ki merne küzdeni ily túlerő ellen?
S mégis – a kis csapat tartotta e helyet,
Harcolt minden huszár vagy húsz ember helyett
Halálmegvetéssel.*

*Két nap és két éjjel rendületlen álla
Hatszoros erővel bátran szembeszállva:
S íme – harmadnapra elvonult a muszka
És megjött helyette a kised Jézuska
Karácsony éjjelén.*

*Álmodt szórt a fáradt huszárok szemére,
Lelküket föltette a göncölszekérre
S mindegyiket vitte kicsiny falujába,
Hol övéi várták a szülői házba
Hazai kaláccsal.*

*Azóta eljött már újra a szent este;
Sok derék huszárnak alussza a teste
Orosz föld mélyében az örökös álmodt
S megdicsőült lelke újra visszaszállott
Teremtő Urához.*

*De az ittmaradtak új harcokra várnak,
Az ellenség földjén messze rajtajárnak;
Az elesett hősök ártatlan halálát
Megmaradt bajtársik sokszor megbosszulták
Győzelmes csatákban.*

*S akik otthon vannak: családunk, testvérünk
E szent estén bizton imádkoznak értünk
És óhajtva kérdik: Mikor kerül haza
Nagy Ákos ezredes muszkaverő hada
Idegen országból?*

*Add, hogy ellenségünk kérve-kérjen békét
S meg tanulja félni fegyvereink élet;
Karácsony napjára – béke ünnepére –
Segítsd hadainkat fényes győzelemre,*

*Végső győzelemre
Magyarok Istene!”*

Jelzés értékű a következő írás, arra vonatkozóan, hogy a veszteségek pótlására egyre fiatalabb korosztályok is kerültek ki a frontra, de az a részlet is alátámasztja a fentebb említett „tüzoltó” szerepet:

„ Míg a múlt évben a matúrán nyilvánították érettnak, úgy most éretté avatta őt Linsingen német vezéreztredes, a mellére feltűzött német vitézségi éremmel. - Fialat volta dacára csakhamar zászlósa lett a 14-es huszár ezrednek, s mint ilyen ezrede rajvonalaának egyik szárnyát tartotta az ellenséges támadások ellen. Ugyanakkor a kozákok többszörösen ismételt erős támadása folytán a szomszédságban lévő ezred kénytelen volt a nyomásnak engedve hátrálni, s így a bekerítés veszélye fenyegette gróf Hoyos Sándor zászlós pár emberből álló kis csapatát. – Emberei látva az oldalról jövő kozák támadást, már-már a menekülés árán akartak biztonságot szerezni maguknak, amit azonban zászlósuk erélyes fellépése megakadályozott. Összetartotta csapatát mindaddig, míg Jekey hadnagy megérkezett segítségére. – Bátor fellépésének köszönhető, hogy megmentette ezredét az átkarolás veszélyétől, s hogy az ellenük intézett erős támadás visszaveretett. Ezért kapta a szép kitüntetést.”⁸²

Az 5-ös honvédhuszárokról még kevesebb információt találhatunk. Ennek talán az is volt az oka, hogy 1916. március végén adta ki harctéri naplóját dr. Berend Miklós egyetemi tanár, hadi önkéntes honvéd törzsorvos. A Nyírvidék két számában is lehetett olvasni ebből részleteket. Berend dr. naplója már csak azért is értékes, mert maga is résztvevője volt a harcoknak és közvetlen benyomásokat szerezhett a hadi eseményekről, s „*így a könyv az 5-ik honvéd huszárezred történetének valóságos kútforrásául tekintendő, ami bennünket annál jobban érdekelhet, mert hiszen ennek az ezrednek legnagyobb része szabolcsi fiúkból való. Egy ezred története ez, s írója a legideálisabb történetíró, miután a leírtakat maga is elejétől végéig átélte.*”⁸³

Nem tudni, hogy mennyire vált akkoriban bestseller orvostanárunk naplója, de az újságíró szavait a történelem igazolta és dr. Berend Miklós írása valóban az 5. honvéd huszárezred történetének egyik fontos dokumentumává lett. Azt sem lehet tudni, hogy a 6 koronáért árult könyvet hányan vásárolták meg, de gyaníthatóan nem túl sokan. Az emberek számára a megélhetés fokozatosan nehezült, a Monarchia gazdasága már egyre nehezebben bírta a háborús igényeket kiszolgálni, melyet más sem bizonyít jobban, hogy Nyíregyházán 1916. január 10-től lépett életbe a kenyérjegyek használata.⁸⁴

Az ellátási nehézségeket most már nem csupán a drágaság vagy egyes árucikkek hiánya jelzi:

*„ Háziasszonyainknak nagy gondot okoz a napi étrend összeállítása. Mit együnk?
Hús, az – nincsen. Legalább is a polgárság az un. középosztály részére hozzáférhetetlen.
Tészta, az – nincsen. A lisztutalvány nem nyújtható, miként a rétes.
Tej, vaj, tojás, baromfi – fantom, hiú ábrándozás.
Nincs más hátra csak a főzelék félek. Kénytelen, kelleetlen vegetáriánus lesz a piacról élő publikum. Pedig, óh, mily keserves nap-nap mellett- például – spenóton élni. Bár, akkor inkább jöjjön az éhhalál!- fogják némelyek mondani. Pedig nem egészen úgy áll a dolog!
Igaz, ha a spenót mindig csak egy féle képen készül, elunja még a türelmesebb gyomor is. De a változatosság gyönyörködtet még akkor is, ha azt spenótnak hívják is.”⁸⁵*

A cikk ironikus hangvétele inkább kiemeli, mint kisebbíti az előbb említett szomorú tényeket. Végül zárjuk ezt az évet is egy színes, érdekes hírrel, amely szintén az egyre nehezedő gazdasági helyzetre világít rá:

„ *Ha jöttök lesztek, ha hoztok esztek.*

Még ebben a lisztjeggyl terhelt világban is feltűnést keltett az a napokban szétküldött lakodalmi meghívó, amely a következő sokat mondó szavakkal végződött: Az igen tisztelt vendégeket kérjük azonban, hogy a vacsorához szükséges kenyeret magukkal hozni szíveskedjenek.”⁸⁶

A HÁBORÚS ÉVEK (1917)

Ha a kedves olvasó arról kesergett, hogy 1915-16-ben viszonylag kevés tudósítást kapott a két huszáralakulatról, akkor az 1917-es év egyenesen a kétségbeesés határára taszította. A 14. közös huszárezredhez kapcsolódóan még hozzájuthatunk némi információhoz, de az 5. honvéd huszárezredről semmit. Ebből a szempontból nem tett jót az újságnak, hogy politikai napilappá alakult át, s ebből fakadóan tartalmi és szerkezeti változáson ment keresztül. Korábban inkább provinciális, helyi eseményekhez kötődően olvashattunk történelekről, hírekről. Most már az országos politika jóval nagyobb teret kapott. Természetesen a világpolitikában is sorsfordító események történtek: az Egyesült Államok belépése a háborúba, az orosz forradalom majd a bolsevik hatalom átvétel. Ráadásul, mintha a fásultság érzése uralkodna el az emberek lelkében. A háború viszontagságainak elviselése már nagyon azon a tűréshatáron volt, amelyet már nem lehet sokáig bírni:

„ *Várjatok, bízzatok, munkálkodjatok: ez a szózat csendül föl lelkünkben az új esztendő kezdetén. Várjatok! S vajon teszünk-e egyebet immár harmadfél év óta, mint, hogy várunk, türelemmel várunk? Várjuk a megnyugtató szót, amely elhallgattatja aggodalmunkat; várjuk az erős kart, amely minden kézről kicsavarja az öldöklő fegyvert; várjuk az egyetlen boldog valóságot, amelynek áldott béke a neve. És kimerülünk, eltikkadunk, megrokkannunk ebben az idegsorvasztó várakozásban. Mert könnyű a várakozás ott, ahol bizonyosra várunk, de végtelenül nehéz ott, ahol várakozásunk teljesülésének sem idejét, sem módját nem ismerjük. Tenni mégsem tehetünk ellene semmit: várjunk tehát béketűréssel tovább. Hátha ez az év hozza el a megváltó fordulatot, amely kárpótolni fog hosszú szenvedéseinkért!*”⁸⁷

A huszárezredeknél is komoly változások történtek, végképp elveszítve korábbi jellegüket, gyalogosított seregestté váltak. A huszár alakulatokat átalakították 2 félézredből álló gyalogosított lovas ezreddé. A román támadás visszaverése után nyugalmasabb időszak következett és ezt használták fel az átszervezésre. Ekkor már egy éve mindkét ezredünk Erdélyben harcolt, részt vett a román támadás megállításában, majd az ellentámadásban is mindenhol fontos szerepet játszottak. Az 5-ös honvédhuszárok az erdélyi front balszárnyán Dorna-Watra körzetében foglalt állást, majd a 11. lovashadosztállyal együtt Bukovinán keresztül Galiciáig tört előre. A 14. közös huszárezred ott volt az Uz völgyi, az Ojtozi-

szorostól délre vívott összecsapásokban, majd védelmi állásokat foglaltak a Tölgyesi-szorosban.⁸⁸

Továbbra is áldozatokkal járó komoly harci feladatokat láttak el:

„ A hős 14-es nyíregyházi huszárok, akikkel szívünk és lelkünk annyira egybeforrott, idestova egy fél esztendeje már, hogy a román harctéren küzdenek, ott állanak őrt a magyar határon és vad elszántsággal, ősi magyar virtussal védik meg a szent magyar földet az ellenség támadásával szemben. Komoly, nehéz harcok ezek, súlyos áldozatokat követelnek. Hősiesen verik vissza derék fiaink itt az ellenség minden támadását és éppen ezek a hősiességek követelik a legfájóbb, legszomorúbb áldozatokat.

Sok nyíregyházi fiú harcol ott, a hős 14-es huszárok sorában, az erdélyi határon és ezek a harcok a legutóbb is két igen nagy és igen szomorú áldozatot követeltek Nyíregyháza társadalmától. Január 4-én különösen kemény harcokban állottak a 14-es huszárok. A délutáni órákban rohamra mentek a románok ellen és ebben a rohamban részt vett két nyíregyházi huszárzászlós: Zoltán László dr. és Csengery József. Mindketten külön-külön szakasz élén indultak rohamra, amelynek vad forgataga a leghevesebb ellenséges tűzbe sodorta őket. Nagy hősiességgel küzdöttek a huszárok, azonban az ellenséges golyózápor igen heves volt és mikor a rohamnak vége volt, a két hős nyíregyházi zászlós: Zoltán László és Csengery József holtan feküdtek a csatatéren. ”⁸⁹

A két fiatalembert / 21 és 30 évesek voltak / az ojtózi temetőben hantolták el ideiglenesen, de a két család később hazahozatta a két katonatiszt holttestét és Sényőn illetve Nyíregyházán helyezték őket öröknyugalomba.⁹⁰

A hadvezetés továbbra is elismerte huszárjaink tevékenységét:

„ A nyíregyházi tizennégyes huszárok hősi tetteiről a szerény fiúk sohasem beszélnek és bizony csak elvétve akkor hallunk róluk, amikor egy-egy huszár hazajön és beszélnek tisztjeikről. De beszél róluk a hivatalos lap, amely egymás után hozza a hős tizennégyesek szebbnél-szebb kitüntetéseit. A hivatalos lap tegnapi száma több kedves ismerősünkről, a hősök között is a legbátrabbakról emlékezik meg, közölvén a király kéziratát, amellyel – Oehm Tivadar alezredesnek az ellenséggel szemben tanúsított vitéz és eredményes magatartásáért a Lipót-rend lovagkeresztjét adományozta a hadiékítménnyel és kardokkal. Oehm alezredesnek, akit katonái rajongva szeretnek, és akinek bátorsága, hősiessége mintaszerű, aki elöl jár a veszedelemben, de akinek sebezhetetlenségéről a huszárok már legendákat szönek, ez már az ötödik kitüntetés mellett, a legszebb előhaladásban is részesítette érdemeiért a király. Ez a város, amelynek itthon levő lakossága mindig szeretettel gondol a harctéren levő fiai között is különösen a huszárjaink hős alezredésére, boldog örömmel látja ezt a magas kitüntetést, amely csak a legnagyobb érdemek elismeréséül szolgál. Hasonlóképpen magas kitüntetésben részesült a tizennégyesek másik alezredese: Bruckner Ármin is, aki az ellenséggel szemben tanúsított vitéz és eredményes magatartásáért a vaskorona-rend harmadik osztályát kapta a hadiékítménnyel és kardokkal, továbbá Ányos Aladár őrnagy, aki szintén a vaskorona-rend harmadik osztályát kapta a kardokkal és a hadiékítménnyel. ”⁹¹

A katonai helyzet, ha csupán a frontvonalak elhelyezkedését vesszük figyelembe kedvező a központi hatalmak szempontjából. A Balkánon Románia kiesésével és Szerbia korábbi vereségével lényegében a Fekete-tengertől a Balti-tengerig szabad volt az út, s ha a térképre tekintünk nagyon látványos és meggyőzőnek tűnik. Az orosz front kiesésével a keleti fronton felszabaduló katonai erőt máshol lehetett bevetni.

A „szokásos” kis hírek között böngészve is úgy tűnt, hogy a központi hatalmak jól állnak:

„ Az ántánt a háború első hónapjaiban azt hangoztatta, hogy a három B-betűs várost: Berlint, Bécsset, Budapestet elfoglalja. A tények azonban csúnyán rájuk cáfoltak, amennyiben ellenkezőleg mienk lett a három B-betűs város: Brüssel, Belgrád, Bukarest. ”⁹²

AZ UTOLSÓ HÁBORÚS ÉV (1918)

Ez év első napján egy nagyon sajátos cikket olvashatunk: Mit veszítettünk a háborúban?

A cikk szerzője a háborús emberveszteségeket három csoportra osztotta:

1. A véres veszteség, amely szerinte az elmúlt három évben Magyarországra nézve hozzávetőlegesen félmillió fő, ez a munkaképes férfi lakosság 12%-a.
2. A polgári lakosság körében is növekedett a halálozás száma, 1915-ben például 30.000-rel több ember halt meg, mint korábban.
3. A csökkenés harmadik forrása születések elmaradása volt, amely a korábbi évek 640.000-nyi születésével szemben, 1915-ben 434.000, 1916-ban 292.000 és 1917. év első felében 150.000 születés történt, így a háború három éves tartalmára több mint egy millió elmaradt születéssel kell számolni.

A következményeit is számokban határozta meg:

*„ Az emberhiány kifejezésére a gazdasági életben szokásos átszámítást alkalmazhatjuk és megpróbálhatjuk az ember értékét pénzben kifejezni. Hogyha valamely országban a lakosság által termelt értékét elosztjuk a munkaképes emberek számával és az így nyert összeget tőkésítve képzeljük, akkor **egy-egy ember értéke tőkében kifejezve Magyarországon körülbelül 20.000 koronát jelent.** ”⁹³*

Racionális közgazdasági számítások alapján, tehát ennyit ér egy ember élete. Kérdés, hogy huszárjainkat ez mennyire befolyásolta, akkor, amikor rohamra indultak? Mennyire voltak óvatosabbak vagy vakmerőek, annak függvényében, hogy a fentebb kikalkulált értéket soknak vagy kevésnek tartották? Persze ismételten nem kérdezték meg őket, mivel újabb feladat várt rájuk. Az 5. honvéd huszárezred 1918 májusáig a keleti fronton maradt, majd ezután kerültek bevetésre, az olasz fronton. A Nyírvidékben már nem jelent meg róluk írás, úgy látszik teljesen elszakadtak Nyíregyházától, annál is inkább, mert kaszárnyájukban előbb lókorházat, később a 20. honvéd pótüteget helyezték el.⁹⁴

A 14. közös huszárezredet 1918 februárjában szállították az olasz hadszíntérre. A hegyi harctér körülményei miatt újabb kiképzést kaptak, majd állást foglaltak a Piave alsó folyásánál. Június 15-én indított általános támadásban már aktív szerepet játszottak, de június 27-én már felváltották őket, feltehetően a jelentős veszteségek miatt. Ezután az ezred beutazta a Monarchiát Galiciától kezdve Csehországon keresztül Erdélyig.⁹⁵

E közben Nyíregyházán lázas készülődésbe fogtak. Nyíregyháza háziezredének körében nagyszabású akció indult meg azzal a céllal, hogy az ezred rokkantjai, özvegyei és árvái számára gyűjtést szervezzenek. Ennek érdekében 1918. június másodikára népnünnepélyt hirdettek meg Sóstóra. Az ügy jelentőségét bizonyítja, hogy a rendezőbizottság élén dr. Meskó Lászlóné /a főispán felesége/, Nagy Ákosné /a 14. közös huszárezred egykori parancsnokának felesége/ és dr. Vietórisz József /az Evangélikus Főgimnázium igazgatója/ állt, akik felhívással fordultak a nemes cél érdekében Szabolcs vármegye közönségéhez:

„ Napról-napra tovább vergődünk a könyörtelen végzettől felidézett háború forgatagában, hogy lépésről-lépésre megközelítsük nagy küzdelmünknek várva-várt célját: a tisztességes békét. Azok között, akik ebben a dicsőséges küzdelemben fényes sikerrel állottak ki az odaadó kötelességtudásnak és lelkes önfeláldozásnak igazi tűzpróbáját, örök időkre kiváló helyet biztosított magának a tizennégyes huszárezred tisztikara és legénysége egyaránt. Nyíregyháza városának háziezrede, Szabolcs fiainak dísze-virága ez a huszárezred kétségtelenül méltó arra, hogy büszkeséggel gondoljunk rá, mikor a becsület vérmezején küzd, és szeretettel támogassuk, mikor emberbaráti áldozatra hív. Még nem hervadt el a sok babér, amit daliás vitézeink Galiciában, Wolhyniában, Erdélyben szereztek; még élénk emlékezetünkben vannak a buczaczi, beszki, nagyszebeni, fogarasi hőstettek, mint megannyi ragyogó példája a tántoríthatatlan vitézségnek és mindhalálig hű szolgálatnak. Mindenütt ott voltak, ahol komoly volt a veszedelem; mindenütt szembeszálltak a csapással, amely halált osztogatott. És ott vannak ma is, ott küzdenek ma is, ott szenvednek továbbra is. Omlik drága magyar vér odakünn, patakzik a keserves magyar könny idehaza. A vérzést el nem állíthatjuk, de a könnyet letörölhetjük! Ha lesz virágunk a dicsőséggel hazatérő fogadására, s ha áldó kegyelettel gondolunk megdicsőült vértanúink emlékére: jusson eszünkbe az is, mily végtelenül sokkal tartozunk a háború rokkantjainak s az elesettek özvegyeinek és árváinak. Testvéries, hazafias és emberies kötelességünk azt parancsolja, hogy ne várjuk meg a háborúnak még mindig alig belátható végét, s ne várjunk mindent a végleges rendezésre hivatott államtól, hanem kezdjük meg az első segítség munkáját, mint egyének és társadalom; és pedig kezdjük meg azonnal, mert a szükség már beállott, a megélhetés egyre nehezebbé válik, s a bizonytalan jövő réme a legerősebb lelket is összetöri. A rokkant munkaalkalmat kér, az özvegy megnyugtatót vár, az árva kenyeret követel. És jaj nekünk, ha meg nem hallgatjuk, meg nem értjük ezt az esdeklést. Azokért a nagy áldozatokért, amelyeknek biztonságunkat köszönhetjük, s a legnemesebb cél érdekében, amellyel önbecsülésünknek is tartozunk: a legmesszebb menő támogatást kérjük ahhoz a törekvésünkhöz, amellyel a tizennégyes huszárezred rokkant-, özvegy- és árvaalapját akarjuk megteremteni.”⁹⁶

Az esemény mai szóval élve nagy média nyilvánosságot kapott és komoly érdeklődést váltott ki. A felhívás után néhány nappal már az első adományok beérkeztek, mintegy 4.500 korona értékben.⁹⁷

Jó volt a hírverés is, hiszen:

„ A részletes programot meglepetés gyanánt tartogatják a jövő hétre, midőn is annak teljes összeállításával, nyilvánosságra hozza a rendezőség. Annyit előre is elárulhatunk, hogy több attrakció itt még nem látott látványosság számba fog menni.”⁹⁸

A rendezőség fokozatosan adagolta az információkat és ez által növelte az érdeklődést a népiünnepély iránt. A városszerte kihelyezett falragaszok színes műsort ígértek: tombolát,- „értékes műtárgyak és képek kerülnek kisorsolásra”- kabaré előadást,- „természetesen a primadonnával, Borbély Lillyvel”- sétahangversenyt katonabandával,- „s mire kigyúlnak a villamos lámpák, confetti árban fog úszni a sóstói fák alatt a hullámozó tömeg”- és betetőzéseként az estének „ Tíz órakor tűzijáték gyúl ki a szigeten, s a sisetergő rakéták fényét tükrözi majd vissza a tó vize. Valóságos velencei est lesz.” Nem maradhatnak el a mozgalmasabb programok sem, mert „Ahol szabolcsi lányok s nyíregyházi huszárok vannak együtt, persze tánc következik, Rácz Marci bandájának muzsikája mellett, s bizonyára sokan oda fogják kívánni a zárórát, ahová a többi háborús nyomorúságot.” Mindehhez körítésnek „a közönség könnyebb fajta mulatságot kedvelő része azt fogja hinni, hogy a Városliget körhintái, panorámás bódéi közt sétál, a kikiabálók, s a verklik hangos zürzavarában.”⁹⁹

Igazi békebeli hangulatot ígért ez az est. Nem csoda, hogy az érdeklődés nagy volt, hiszen a háború előtti idill képeit közvetítette a nagyérdemű közönség felé. Azért, azt se felejtjük el, hogy a rendezvény milyen céllal szerveződött:

„ Az ünnepély főattrakciója az, melyet Huszárok a lövészárokban címmel hirdet a plakát. Szegény huszár, aki már maholnap elfelejti, hogy cifra mentében, büszke lovon indult a csatába, odakerült a pocsolyakerülő komája közé, a vakondtúrásos föld alá, s mintha csak minden buját, bánatát beleturkálná az anyaföldbe, olyan művészettel épít lövészárkot, fűrfarag dekungot, mint a baka komája. Ezt mutatják a sóstói szigeten, hogy milyen hát a huszár lövészárka, s hogy tudott alkalmazkodni a huszár az új helyzetéhez. ”¹⁰⁰

Érdekessége e gondolatsornak, hogy tartalmilag és gondolatilag szinte megegyezik Bene János már sokszor idézett munkájában is megemlített Egy haditudósító emlékei című művében fellelhető leírás, a huszár és a lövészárók viszonyában, Molnár Ferenc tollából.¹⁰¹ A szervezők napról-napra, újabbnál-újabb programokkal álltak elő, folyamatosan fenntartva az érdeklődés lázát. Előbb arról tudósítanak, hogy eredeti orosz balalajka zenekar ad koncertet, majd arról szólt a fáma, hogy sikerült megnyerni Saáray Elemért a világhírű cigányprímást és zenekarát, annak érdekében, hogy a huszárok ünnepélyén muzsikáljanak.¹⁰² Természetesen a tizenégyesek tisztikara sem akart lemaradni a civil rendezőktől és ők is tartogattak meglepetést a tarsolyukban:

„ A 14-es huszárok tisztikara is lelkes buzgalommal dolgozik a népiünnepély sikeréért és a tiszték is a meglepetések egész sorát eszelték ki. Ezek között a legszenzációsabbnak ígérkezik Stohrer 14-es repülő főhadnagy vállalkozása, aki valószínűleg repülőgépen fog megérkezni Budapestről a sóstói ünnepségre. Stohrer főhadnagy, aki egyike a hadsereg legjobb repülőinek, természetesen repülőmutatványokat fog bemutatni a népiünnepélyen. ”¹⁰³

Végre elérkezett a mindenki által nagyon várt nap:

„ Szorgos rendezők keze egy darab békét varázsolt az erdő közepébe, egy kis világot, amelyben nem volt semmi, ami a háború borzalmaira emlékeztetett volna. Elfelejtettük a rettenetes nincstelenséget, mert minden volt, ami jó és máskor pénzért sem szereshető meg, elfelejtettük gyászos bánatunkat, mert közel fél tucat zenekar húzta fülünkbe a legbájosabb melódiákat és legvígabb dalokat; s azt hittük, hogy az egész háború csak olyan játék, amilyent a tizenégyes huszárok rögtönöztek a sóstói szigeten. Délután két órakor ment ki az első különvonat a Sóstóra vig zeneszóval. Innen kezdve félóránként ontották a vonatok a kirándulók ezreit. Zsúfolásig telt meg minden kocsi, öreg, fiatal, mindenki kinn akart lenni a népiünnepélyen. A megérkezőket diadalkapu fogadta, s azután elébük ömlött a sok látnivaló. Gyorsrajzoló sátor, bazár, pezsgős sátor, lacipecsenyés konyha, sörcsarnok finom virslivel, császárszemlével, sóskiflivel, cirkusz, cukrászda. A szigetet egy frissen vert híd kötötte össze a szárazfölddel. A nyári tánchelyiségben a debreceni Máv. vagongyár munkászenekara játszott. A cukrászdánál cigányzenekar, a lacipecsenyés sátor előtt pedig egy kimustrált vén cigány nyekergette szárazfáját nekibúsult kesergéssel. A távolabb eső cirkuszt a felséges nép látogatta páratlan érdeklődéssel. A vendéglő termei és terasza, valamint a fürdő egész területe megtelt. Csak úgy nyüzsgött a sok ember, konfetti csaták kerekedtek, s a fiatal lányok tüzes, kipirult arccal élvezték a karneválszerű felvonulást. A szédületesen gomolygó tömegben egy pillanatra sem volt nyugta senkinek. Az emberek szinte megrészegültek az ünnepség lázától, s igyekeztek magukkal elhitetni, hogy holnap is, meg azután is, szóval mindig így lesz.

A látványosságok megtekintése után az orosz hadifoglyok nemzeti zenekara játszott eredeti orosz dalokat. Aztán énekeltek, táncoltak, végül színpadi előadást is produkáltak. Különös mélységgel hatottak a szomorú Volga menti dalok, s káprázatosak voltak a táncok. Estefelé kezdődött a tűzijáték. Sístergő rakéták röppentek fel, s hatalmas ívben pottyantak le nagyon sokszor a nézősereg kellős közepébe. Gépfegyver is kattogott időnként, sötét árnyak szaladgáltak a szigeten ide-oda, végül egy hatalmas rohammal elfoglalták a rögtönzött fahidat. Azt hiszem, ez a roham páratlan a világháború történetében, mert egyetlen embernek sem került az életébe. A háborúsdí után jött a kabaré, amelyben Borbély Lilly, Relle Margit, Béhr Matild, Szalma Sándor és Deák Gyula arattak rengeteg tapsot. Vacsora után a nagyteremben táncra perdültek a párok és bizonynyal keserves dolog volt zárórakor abbahagyni, azonban a rendezőség kérlelhetetlenek voltak a könyörgőkkel szemben. A hazafelé utazók rettenetes vehemenciával támadták meg a vonatokat, s ennek tudható be, hogy egy sajnálatos baleset történt.

Egyébként a népünnepély úgy erkölcsiékben, mint anyagiékban minden képzeletet felülmúló arányban sikerült, s ezért az egész rendezőséget hála és elismerés illeti, mert ők tették lehetővé, hogy tekintélyes összeg jusson a jótékony célra. A közönség pedig szintén hálatelát szívvel fog visszagondolni a népünnepélyre, mert legalább egy délutánra elfelejtették azt, hogy nyugaton dörögnek az ágyúk és az emberek a technika összes vívmányaival felfegyverkezve, ölik egymást halomra.”¹⁰⁴

A népünnepély tiszta bevétele 25.069 korona és 48 fillér volt.¹⁰⁵

A jótékonyági akció tovább folytatódott, amely szintén nagy nyilvánosságot kapott az újságban. A kezdeti lelkesedés azonban, mintha visszaesett volna, hiszen a gyűjtésből alig 30.000 korona folyt be, amely a népünnepély bevételeivel együtt mintegy 55.000 koronát tett ki. Nem tűnik túl sikeresnek ez a gyűjtés, főleg ha figyelembe vesszük, hogy más, hasonló akciók terén ez az összeg százezer koronányi alapot teremtett.¹⁰⁶

Nem véletlen tehát, hogy egy dörögdelmes cikk jelent meg ezzel kapcsolatban az olvasók lelkiismeretére apellálva:

„ A közönség egy része úgy látszik, nem érzi át még a mozgalom nagy horderejét s különösen azt, hogy mit jelentenek nekünk, szabolcsiaknak azon árvák, özvegyek és rokkantak, kiknek legnagyobb része sajnós legközvetlenebb környezetünk köréből redukálódnak.

Elég rámutatni arra a körülményre, hogy a 14. huszárezred csak a közel múltban is súlyos és veszteség teljes harcokban vett részt offenzívánk során a makacs ellenséggel szemben, hol úgy szólván óráról-órára gyártják a harcok ádáz tüzében a rokkantakat, s idehaza a síró árvákat. A társadalom csakis az ilyen fajta jótékony akciói által tarthat lépést a háború romboló pusztításaival s a közönségnek kellő melegséggel kell felkarolnia az ilyen mozgalmakat. S hozhatunk-e olyan áldozatot, melyet a fronton küzdők szenvedéseivel lehetne egyenlő arányúnak tekinteni? ¹⁰⁷

S valóban a 14. császári és királyi huszárezred a Piave folyónál zajló ütközetben jelentős veszteségeket szenvedett: 76 halott, 280 sebesült, 179 eltűnt és 259 fogoly.¹⁰⁸

Ráadásul idézzük csak fel, hogy mennyit is ér egy ember közgazdaszunk számításai szerint! A befolyt cirka 55.000 koronából még három ember élete sem jönne ki.

Némi hatása azért volt a fent említett írásnak. Ha a lelkes Olvasó számba vette, valamint jól számolt és nem kerülte el a figyelmét egyetlen egy nyilvános nyugtázás sem, akkor a jótékonyági alap részére 1918 novemberére még 31.836 korona és 81 fillér érkezett. Így a végösszeg mintegy 86.000 koronát ad. Az összeg felhasználásáról sajnós csak annyi információt szerezhetünk, hogy az alap kezelői felhívást bocsátottak ki, hogy a 14.

huszárezred rokkantjai, özvegyei és árvái november 30-ig pályázattal fordulhatnak az alispáni hivatalhoz vagy az ezred pótszázadához, amennyiben rászorulnak a segítségre.¹⁰⁹

A gyűjtésre pedig tényleg szükség volt. Az olasz fronton lezajlott a Monarchia utolsó nagy offenzívája:

„ Ez év június hónapja, amidőn a rég hangoztatott, előkészített és várt olasz támadás német segítség nélkül és az osztrák-magyar hadsereg kipróbált régi vezérei alatt megindult s a Piave folyó gyors megáradása, vagy általunk még nem ismert körülmények miatt mélységes gyászt, szomorúságot hozott az országra, s így reánk, szabolcsiakra is. Fájdalmasan nagy véráldozattal kellett megfizetnünk ezt a sikertelen vállalkozást, s növeli az e felett érzett keserőségünket, hogy az áldozatok sorában ismét aránytalanul sok a magyar, s az első sorban küzdött háziezredünk a cs. és kir. 14-dik huszárezred hős fiai közül igen sokan veszítették életüket e véres harcok alatt. ”¹¹⁰

Feltűnő a különbség háború első éveinek hangvételéhez képest. Már nem a hősiesség, a haza iránti szükséges áldozat kiemelése a lényeg, hanem éppen fordítva, az értelmetlen pusztulás kárhoztatása. Ezt az értelmetlen veszteséget erősíti meg Mikecz Dezső huszárhadnagy halála, aki a piavei offenzíva kilencedik napján, június 24-én esett el.¹¹¹

Az ifjú katonatiszt édesapja, idősebb Mikecz Dezső volt ekkor a vármegye alispánja volt. Bencs Kálmán polgármester javaslatára a város képviselőtestülete is kinyilvánította együttérzését:

„ Szomorú szívvel kell megemlítenem, hogy az áldozatok sorában ifj. Mikecz Dezső, Szabolcs vármegye alispánjának rendkívüli, Istentől megáldott tehetségekkel felruházott fia is közötté volt, kinek hősi halálával vármegyénk szeretett alispánját és egész családját mélységes, soha nem pótolható gyász érte. Indítványozom, hogy a képviselőtestület jegyzőkönyvileg fejezze ki Szabolcs vármegye alispánjának őt ért fájdalmas nagy csapásban őszinte részvétét. A képviselőtestület egyhangúlag elfogadta a polgármester indítványát. ”¹¹²

A polgármester javaslatában megemlíti az ifjabb Mikecz Dezső tehetségét, de más források is arra utalnak, hogy ez a fiatal ember reményteljes jövő előtt állt, mint költő, irodalmár. Korai tehetségét a gimnáziumi években felvillantotta:

„ A Kossuth Lajos emlékére a nyíregyházi főgimnáziumban létesített pályadíj-alapítvány kamataiból kitűzött 100 koronás pályadíj felett pénteken délután döntött a főgimnázium kormányzó tanácsa. A pályadíjat Mikecz Dezső VIII. o. tanuló nyerte el. ”¹¹³

Kis kitérőt kell tennünk annak érdekében, hogy az emlékalapítvány pályadíjának értékét a megfelelő szinten helyezzük el. A gimnázium vezetése 1890-ben vette fel a kapcsolatot Kossuth Lajossal, s levelükben azt kérték tőle, hogy „méltóztassál nekünk kegyesen megengedni azt, miszerint az alapítvány örökké nagy nevedről neveztessek.” Kossuth Lajos egy hónappal később datálódott saját kezűleg írt szép levelében járult ahhoz, hogy az emlékalapítvány az ő nevét viselje. A levél ma is a gimnázium nagy becsben őrzött ereklyéje. Az illusztris személyekből álló alapkezelő bizottság az összegyűjtött 1024 forintnyi összeget megőrzésre és kezelésre átadta a főgimnáziumi tanácsnak, s megszerkesztette az alapítólevelet. Az alapítvány célját úgy fogalmazták meg, hogy annak kamataiból a „főgimnázium 8. osztályának egyik jó magaviseletű növendéke, pályázat útján jutalmaztassák.” A pályázat tárgya a magyar történelem köréből kellett választani, amelyet az iskola történelem és magyar szaktanárai értékelték. A főgimnáziumi tanács ezek után döntött

a jutalmazásról. A jutalmat mindig március 15-én adták át a gimnázium felügyelője által a tanári kar és a tanulóifjúság jelenlétében.¹¹⁴

Az érettségi előtt álló Mikecz Dezső, tehát már diákként megmutatta oroszlánkörmeit, egyaránt ismerték őt a futball-pályáról és a pódiumról. A tehetségét később is elismerték. Milotay István az Új Nemzedék szerkesztője így írt róla:

„ Olvasóink között bizonyára sokan lesznek, akik ezt a nevet megjegyezték maguknak, s akiknek érzésében és emlékezetében még visszacsengenek azok a mély, finom lírájú versek, amelyek Mikecz Dezső aláírásával az Új Nemzedékben megjelentek. Ezekben a versekben egy végtelenül érzékeny művészi lélek, tele az élet minden szépségének szomjúságával s mulandóságának korai megsejtésével, egy ifjú szív, mely gyerekkorral férfivá szomorodott, a költői formák csiszolt és tökéletes fegyverzetében lépett a nyilvánosság elé.

Mikecz Dezső a szonettek szerette, ezt a diszkrét, zárkózott és szemérmes versalakot, amelybe azonban ő tragikus nagy érzéseket és megrendítően komor élményeket tudott belelehelni. Mint huszárhadnagy a harctérről küldte verseit nekünk, s a harctéren eltöltött három év borzalmi és átélései feketedtek és vöröslöttek át lírájának rózsaszín és halványkék levegőjén.

Levelei, melyekkel szíve gyermekeit hozzánk ajánlotta, maguk is versek voltak tulajdonképpen, megindító szemérmesség, egyszerűség és előkelőség áradt belőlük, s valami különös, távoli parfümjé az ifjan való elmúlásnak. Ezzel a szemérmességgel szeretett bennünket és ragaszkodott hozzánk. A távoli fronton is az Új Nemzedék lelki és szellemi közösségében élt, s ennek készült – mint leveleiben emlegette – komoly munkásává lenni. ”¹¹⁵

Mielőtt egy könyvmolyszerű, elvont gondolkodású, a világ fájdmát magára vevő fiatalúr képét rajzolnánk fel személyében, álljon itt egy részlet W. B. huszárfőhadnagy jellemzéséből:

„ Egyike volt a legszebben induló életnek, s a legkötelességtudóbb katonáknak. Ez az alighogy ifjúvá serdült gyerekember – huszonkét éves volt mindössze- ki az iskolapadjáról egyenesen csatatérre ment, rövid idő alatt legendás hírre tett szert ezredében. Úgy becsülték bajtársai, felebbvalói, mint talán senki mást. Az érettség mintaképe, a férfiúi kötelességtudás maga volt ő, sőt annál is több, mert mindig sokkal többet tett, mint amennyi, kötelessége előírt volna. ”¹¹⁶

Az érzékeny költő és a kötelességet teljesítő katonatiszt alakjának éles ellentéte még inkább kiemeli azt a kontrasztot, amelyet csak egy háború tud produkálni. Értelmetlen halála talán példája e korszaknak: 1914-ben diákként ünnepelt személyisége iskolájának, 1918-ban pedig hősi halottak egyike az emberiség vérzivatarában. Akár Remarque: Nyugaton a helyzet változatlan regényének hőse is lehetne. A 14-es huszárok népünnepélyén még együtt szórakozott Nyíregyháza közönségével, 22 nappal később már halott.¹¹⁷ Utolsó versében, mintha megérezte volna korai halálát:¹¹⁸

*„ Nótánk szaván túlharsogott a gép
A füstfelhőkön át néztelek téged
S a szívem mélyén megmarad a kép.*

*A rét selymén halvány virágok égtek;
A nap már hosszú árnyakat vetett.
Te ottan álltál s elmerengve nézted
A szalagot, mely sapkánkon nevet,
S kezéd felénk egy hosszú búcsút intett.*

Pajtás, a búcsút köszönöm neked.

*Velünk jön minden asszonyi tekintet,
Amely az úton szemünkbe mélyedt
S a kéz, amely élénk virágot hintett,
Velünk jön majd, mint egy erős ígéret
S tanúi mind, hogy úgy mentünk keményen
A messziség.*

*Pajtás! Várunk téged
Majd egyszer, sáppadtan, halálrakészen,
Hogy nyílnak testünkön a vérvirágok...
Pajtás! Minket nem főd a sír egészen,
Azért ne félj. Mi nem bántjuk az álmod
Nem kérdezzük, miért a bíbortócsák
S nem átkozzák a megváltott világot.*

*Pedig szerettem én is egy-egy nótát;
Egy arcot én is bús szívembe zártam
És látták könnyeim az alkonyórák.*

*Óh! Néha fönn az égen járt a vágyam
S míg Don Quijote bús sorsát sirattam,
Lelkemben kóbor álmokkal csatáztam.*

*És látod. Tőle csókot sosem kaptam.
S ha egyszer megnyugszom lenn, ölen a földnek,
Anyám, szegény Anyám sír majd miattam
Pajtás!*

Az olasz és a balkáni front összeomlása után huszárok végre valahára hazatérhettek a számtalan csatából. Az 5-ös honvédhuszárok, mint már említve volt nem tértek vissza Nyíregyházára, Kassán szerelték le az ezredet.¹¹⁹
A 14-es közös huszárok is megtértek a háborúból és megérkeztek Nyíregyházára:

„ Négy hosszú esztendőn át vártunk az érkezésükre. Eltettük minden szeretetünket az ő számukra, hogy ha egyszer vége lesz az örült mérszárlásnak és hazajönnek a nyíregyházi huszárok, keblünkre öleljük, hálánk minden megnyilatkozásával körül vegyük őket, akik annyit szenvedtek, küzdöttek, nyomorogtak véreztek helyettünk, érettünk. Akik itthon voltunk mindent, mindent az ő hazajövetelüktől vártunk. Imádságos szó volt nekünk, szabolcsiaknak a tizennégyes huszár és azért a nagy szeretetért, amit irántuk éreztünk mindig, azért a sok áldozatért, amit értünk hoztak...

A tizennégyes huszárok három tisztjüket szerették legjobban: Nagy Ákos ezredest, Müller/feltehetően elírásról van szó, helyesen Mayer/ és Öhm /helyesen Oehm/ alezredeseket, az ezred legderekabb, legvitézebb három tisztjét. Nagy Ákos brigadéros lett, Müller alezredes huszársjai élén esett el a harctéren, az ezrednél a háború végéig vele volt a legénységgel Öhm alezredes, akit egész legendakör vett körül, akit – pedig mindig elől járt a veszedelemben – nem fogott a golyó, mintha katonái szeretete font volna páncélt rajongott alakja köré. Tegnap délután hazaérkezett a tizennégyes huszároknak ez a legderekabb huszártisztje néhány száz huszárával, akik szeretettel tartottak ki mellette akkor is, amikor az ezred egyéb kötelékeinél

már felbomlott a rend és a fegyelem. Ez a néhány száz huszár vele maradt, vele jött haza és itthon, a nyíregyházi állomáson úgy búcsúzott el tőle, mint gyermek az édesapjától.

Amint a kora délutáni órákban híre futott a városban, hogy jönnek haza Öhm Tivadar huszárai, megindult az áradat a vasúti állomás felé. Százával ment ki Nyíregyháza népe a huszárokat fogadni a nyíregyházi vasútállomásra és négy óra felé, amikorra berobogott a huszárokat hozó vonat, a peronon, a vágányok között, sőt még azután is sok száz ember, asszony és gyermek várta Öhm alezredes huszárait.

Cigánybanda vonult föl a sínek közé és a banda, amely ötödfél esztendővel ezelőtt muzsikaszóval búcsúzott a nyíregyházi háziezretdől, a Himnusszal fogadta a visszatért huszárokat. A város és a vármegye zászlója kibontva két hajdú kezében. Így várták vissza a huszárokat.

Virággal, fehér és rózsaszínű öszirózsával a sapkájuk mellett, - hová lett azóta a forgós csákó – hatalmas zsákkal a hátukon, jókedvű nótázással futott be a vonat az állomásra. Öhm alezredes jellegzetes, szeretetreméltó arca az egyik ablakban. Vidám, boldog éljenzés közben ugrik le, a cigányok tust húznak. Fiatal, rózsás arcú és öreg, deresedő bajuszú huszárrok örömmel ugrálnak le a kocsikból, sorba állnak és boldogan éljenzik alezredesüket, meg a nyíregyháziakat.

Mikecz István vármegyei főjegyző szól elsőnek a huszárokhöz. Szeretettel, barátsággal üdvözli őket a vármegye nevében négy és fél évi küzdelem, ezer véres csata után az új, független Magyarország földjén. Háromszoros éljen rá a válasz. Azután Oltványi Ödön városi főjegyző szól. Röviden beszél, de szava megfogja a huszárrok szívét. Ez a város szeretettel öleli a huszárait keblére, azokat a huszárokat, akik annyi szenvedés után a béke munkájában akarnak komoly részt venni.

Öhm Tivadar alezredes szól azután. Sok nehéz csata, véres küzdelem után tértek most haza. A béke, amit olyan régen, olyan nehezen vártak itt van. Nehéz, nagy munka vár a hazajövőkre, komoly kötelességek egész sora. Arra hívja föl huszárait, akiket most szétereszt falujokba, a vármegye minden részébe, hogy a rendet, ami négy éven keresztül mindig együtt tartotta őket, őrizték meg tovább is, ne legyen köztük rendbontó, mert csak renddel, fegyelemmel lehet elérni a béke áldásait. A huszárrok sokáig éljeneztek, ünnepelték Öhm alezredest, akit ezután a nyíregyházi néptanács nevében Murány László dr. a néptanács elnöke üdvözölt.

Muzsikaszó, éljenzés, ünneplés között oszlott szét az ünneplő tömeg és tértek haza falvaikba a szabolcsi huszárrok.”¹²⁰

Megtért tehát a harcból a nyíregyházi huszár, egy megváltozott világban találták magukat. Az Osztrák-Magyar Monarchia katonájaként indultak el a világháború harctereire és az önálló Magyarország leszerelésre váró alakulat tagjaként érkeztek haza. Végig küzdve a háború poklát nagyon várhatták már a hazatérés pillanatát. Sok 5-ös honvédhuszár és 14-es huszár számára azonban ez a pillanat nem adatott meg. Számukra már „Messze van a nyíregyházi kaszárnya.”

ÖSSZEGZÉS

Végére érve ezen ötödfél évnél hangsúlyozni kell, hogy a tanulmányban megjelent források válogatásában természetesen a nyájas Olvasó szemezgetett. Ezért sok esetben lehet, hogy a szubjektív elfogultság is jellemzi ezt a munkát. Nem egyszer lelkesült föl a huszárok bátor tettein vagy hajtott fejet a hősi halottak emlékének. Átérezte a mindennapok megélhetési gondjait és alig várta, hogy belelapozzon a Nyírvidék újabb számába a hírekre éhesen. Természetesen nem hitt el mindent (legalábbis abban a megfogalmazásban), amiről az újság írt, hiszen középiskolai történelem tanárként rendelkezett némi forráskritikával. Emellett személyesen ismert egy embert, aki maga is részt vett az 5. honvéd huszárezred harcaiban, aki 1896-ban született és 1917-18-ban volt tagja az említett huszárezrednek. Takács Balázsnak hívták. Tőle tudta, hogy a háború nem pusztán a hősi rohamokról szólt, hanem a túlélésről. Pipázgatás közben felidézett emlékei közül egy, az újság történeteitől nagyon eltérő eset említhető meg példaként. Az olasz fronton az állásokban fáradtan, éhesen, koszosan, az ellenség zárótüzétől félve, úgy gondolta, hogy ezt már nem bírja tovább. Kitétte a kezét a lövészárokból, s ha szerencséje lesz, akkor egy lövés eltalálja. Talán a sebesülésnek köszönhetően hátrább viszik az első vonalból, lefertőtlenítik, meleg ételt kap, és nem kell tartani az ellenség közvetlen találatától... Hullottak körülötte az emberek, de neki kutyabaja sem történt. Sebesülés nélkül jött haza a frontról. „Istennek hála” - mondogatta gyakran, és ha ez nem így történt volna, akkor talán ez a szerény dolgozat sem íródott volna meg.

JEGYZETEK

1. Nyírvidék (továbbiakban: Nyv.) 1914. január 1. XXXV. évfolyam, 1. szám
2. Nyv. 1917. január 18. XXXVIII. évfolyam, 5. szám
3. Nyv. 1917. január 19. XXXVIII. évfolyam, 6. szám
4. Bene János: A nyíregyházi huszárok; Nyíregyháza 1991; 17. oldal
5. Nyv. 1914. március 19. XXXV. évfolyam, 23. szám
6. Nyv. 1914. május 14. XXXV. évfolyam, 39. szám és 1914. május 21. XXXV. évfolyam, 41. szám
7. 1914. március 26. XXXV. évfolyam, 25. szám
8. 1914. július 05. XXXV. évfolyam, 54. szám
9. Bene János: im. 18. oldal
10. Nyv. 1914. május 14. XXXV. évfolyam, 39. szám
11. Bene János: im. 15. oldal
12. Nyv. 1914. január 11. XXXV. évfolyam, 4. szám
13. Uo.
14. Nyv. 1914. január 15. XXXV. évfolyam, 5. szám
15. Uo.
16. Nyv. 1914. január 18. XXXV. évfolyam, 6. szám
17. Nyv. 1914. január 22. XXXV. évfolyam, 7. szám
18. Nyv. 1914. május 10. XXXV. évfolyam, 38. szám
19. Nyv. 1914. május 14. XXXV. évfolyam, 39. szám
20. Nyv. 1914. május 28. XXXV. évfolyam, 43. szám
21. Nyv. 1914. november 12. XXXV. évfolyam, 91. szám
22. Nyv. 1914. június 28. XXXV. évfolyam, 52. szám
23. Nyv. 1914. július 02. XXXV. évfolyam, 53. szám
24. Uo.
25. Nyv. 1914. július 09. XXXV. évfolyam, 55. szám
26. Nyv. 1914. július 30. XXXV. évfolyam, 61. szám
27. Bene János: im. 40. oldal
28. Nyv. 1914. július 23. XXXV. évfolyam, 59. szám
29. Bene János: im. 41. oldal
30. Nyv. 1914. július 30. XXXV. évfolyam, 61. szám
31. Bene János: im. 41. oldal
32. Bene János: im. 35 és 41. oldal
33. Nyv. 1914. augusztus 06. XXXV. évfolyam, 63. szám
34. Száray Miklós-Kaposi József: Történelem IV. Nemzeti Tankönyvkiadó Bp. 24. oldal
35. Nyv. 1914. augusztus 13. XXXV. évfolyam, 65. szám
36. Nyv. 1914. szeptember 03. XXXV. évfolyam, 71. szám
37. Nyv. 1914. november 05. XXXV. évfolyam, 89. szám
38. Nyv. 1914. augusztus 23. XXXV. évfolyam, 68. szám
39. Bene János: im. 36. oldal
40. Nyv. 1914. szeptember 06. XXXV. évfolyam, 72. szám

41. Nyv. 1914. október 18. XXXV. évfolyam, 84. szám
42. Nyv. 1915. november 18. XXXVI. évfolyam, 92. szám
43. Nyv. 1916. március 16. XXXVII. évfolyam, 21. szám
44. Nyv. 1918. március 15. XXXIX. évfolyam, 62. szám
45. Bene János: im. 39. oldal
46. Bene János: im. 41-42. oldal
47. Nyv. 1914. október 25. XXXV. évfolyam, 86. szám
48. Nyv. 1914. szeptember 20. XXXV. évfolyam, 76. szám
49. Nyv. 1914. december 03. XXXV. évfolyam, 97. szám
50. Nyv. 1914. november 08. XXXV. évfolyam, 90. szám
51. Nyv. 1914. december 31. XXXV. évfolyam, 104. szám
52. Nyv. 1915. december 23. XXXVI. évfolyam 102. szám
53. Nyv. 1916. január 16. XXXVII. évfolyam, 4. szám
54. Nyv. 1916. január 16. XXXVII. évfolyam, 4. szám
55. Nyv. 1916. január 20. XXXVII. évfolyam, 5. szám
56. Nyv. 1917. február 06. XXXVIII. évfolyam, 20. szám
57. Nyv. 1918. május 17. XXXIX. évfolyam, 112. szám
58. Nyv. 1918. július 28. XXXIX. évfolyam, 169. szám
59. Nyv. 1914. szeptember 27. XXXV. évfolyam, 78. szám
60. Nyv. 1914. október 11. XXXV. évfolyam, 82. szám
61. Nyv. 1914. november 12. XXXV. évfolyam, 91. szám
62. Nyv. 1915. február 07. XXXVI. évfolyam, 11. szám
63. Bene János: im. 38-39. és 44-45. oldal
64. Nyv. 1914. december 24. XXXV. évfolyam, 103. szám
65. Nyv. 1914. november 29. XXXV. évfolyam, 96. szám
66. Nyv. 1915. január 03. XXXVI. évfolyam, 1. szám
67. Nyv. 1915. február 21. XXXVI. évfolyam, 15. szám
68. Nyv. 1915. március 11. XXXVI. évfolyam, 20. szám és Nyv. 1915. április 01. XXXVI. évfolyam, 26. szám
69. Nyv. 1915. február 04. XXXVI. évfolyam, 10. szám
70. Bene János: im. 38-39. és 44-45. oldal
71. Nyv. 1915. január 24. XXXVI. évfolyam, 7. szám
72. Uo.
73. Nyv. 1915. augusztus 19. XXXVI. évfolyam 66. szám és Nyv. 1915. szeptember 05. XXXVI. évfolyam 71. szám
74. Nyv. 1915. szeptember 12. XXXVI. évfolyam 73. szám
75. Nyv. 1915. augusztus 01. XXXVI. évfolyam 61. szám
76. Nyv. 1915. december 30. XXXVI. évfolyam 103. szám
77. Nyv. 1915. december 30. XXXVI. évfolyam 103. szám
78. Nyv. 1916. december 14. XXXVII. évfolyam, 99. szám
79. Bene János: im. 39. és 48-49. oldal
80. Nyv. 1916. január 20. XXXVII. évfolyam, 5. szám
81. Nyv. 1916. január 20. XXXVII. évfolyam, 5. szám
82. Nyv. 1916. szeptember 21. XXXVII. évfolyam, 75. szám

83. Nyv. 1916. március 29. XXXVII. évfolyam, 25. szám
84. Nyv. 1916. január 06. XXXVII. évfolyam, 1. szám
85. Nyv. 1916. április 30. XXXVII. évfolyam, 34. szám
86. Nyv. 1916. január 16. XXXVII. évfolyam, 4. szám
87. Nyv. 1917. január 04. XXXVIII. évfolyam, 1. szám
88. Bene János: im. 39. és 49-50. oldal
89. Nyv. 1917. január 18. XXXVIII. évfolyam, 5. szám
90. Nyv. 1917. január 18. XXXVIII. évfolyam, 5. szám
91. Nyv. 1917. május 25. XXXVIII. évfolyam, 110. szám
92. Nyv. 1917. január 14. XXXVIII. évfolyam, 4. szám
93. Nyv. 1918. január 01. XXXIX. évfolyam, 1. szám
94. Bene János: im. 40. oldal
95. Bene János: im. 50-51. oldal
96. Nyv. 1918. május 19. XXXIX. évfolyam, 114. szám
97. Nyv. 1918. május 25. XXXIX. évfolyam, 118. szám
98. Nyv. 1918. május 26. XXXIX. évfolyam, 119. szám
99. Nyv. 1918. május 29. XXXIX. évfolyam, 121. szám
100. Nyv. 1918. május 29. XXXIX. évfolyam, 121. szám
101. Bene János: im. 48. oldal
102. Nyv. 1918. május 30. XXXIX. évfolyam, 122. szám és Nyv. 1918. június 01. XXXIX. évfolyam, 123. szám
103. Nyv. 1918. június 01. XXXIX. évfolyam, 123. szám
104. Nyv. 1918. június 04. XXXIX. évfolyam, 125. szám
105. Nyv. 1918. június 20. XXXIX. évfolyam, 139. szám
106. Nyv. 1918. június 21. XXXIX. évfolyam, 140. szám
107. Nyv. 1918. június 21. XXXIX. évfolyam, 140. szám
108. Bene János: im. 48. oldal
109. Nyv. 1918. november 01. XXXIX. évfolyam, 248. szám
110. Nyv. 1918. július 13. XXXIX. évfolyam, 156. szám
111. Nyv. 1918. június 28. XXXIX. évfolyam, 144. szám
112. Nyv. 1918. július 28. XXXIX. évfolyam, 169. szám
113. Nyv. 1914. március 15. XXXV. évfolyam, 22. szám
114. Galambos Sándor: Alapítványozás Nyíregyházán a dualizmus korában Nyíregyháza 1996. 75-76. oldal
115. Nyv. 1918. július 16. XXXIX. évfolyam, 158. szám
116. Nyv. 1918. július 16. XXXIX. évfolyam, 158. szám
117. Nyv. 1918. június 28. XXXIX. évfolyam, 144. szám
118. Nyv. 1918. július 16. XXXIX. évfolyam, 158. szám
119. Bene János: im. 40. oldal
120. Nyv. 1918. november 12. XXXIX. évfolyam, 258. szám

